

İ.Ü. SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME FAKÜLTESİ

ORGANİZASİYON VE
İŞLETME POLİTİKASI
BÖLÜMÜ

"Yüksek Lisans Tezi"

TARIM SEKTÖRÜNDE KREDİ
POLİTİKASI

Hazırlayan:

ALİ HAMZEİ 86-119

Yöneten:

Prof. Dr. YILDIRIM ÖNER

T. G.
Yükseköğretim Kurulu
Dokümantasyon Merkezi

İ Ç İ N D E K İ L E R

	<u>Sayfa No</u>
1. GİRİŞ	1
1.1. Konunun Önemi	1
1.2. Çalışmanın Amacı ve Kapsamı	2
1.3. Materyal ve Yöntem	2
2. TÜRKİYE'DE TARIMSAL KREDİ	3
2.1. Tarımsal Kredi Politikası ve Türkiye'de Uygulaması	3
2.2. Türkiye'de Mevcut Tarımsal Kredi Politikası Sorunları	6
2.3. Tarım İşletmelerinin Genel Durumu ve Tarımda Krediye olan İhtiyaç	9
2.4. Tarımsal Kredi Çeşitleri ve Tarım Kredilerinin Amaçları	15
2.4.1. Kredilerin Vadeye Göre Sınıflandırılması	15
2.4.2. Kredilerin Amaçlara Göre Sınıflandırılması	17
2.4.3. Borç Alana Göre Sınıflandırma	17
3. TÜRKİYE'DE TARIMSAL KREDİNİN ORGANİZASYONU	19
3.1. T.C. Ziraat Bankası	21
3.2. Kontrollü Zirai Kredi	37
3.2.1. Kontrollü Zirai Kredi Kavramı	37

3.2.2. Kontrollü Zirai Kredinin	
Paydaları	41
4. TARIM KREDİ KOOPERATİFLERİNCE VERİLEN	
KREDİLER	48
4.1. Kredi Kooperatifleri ve Kooperatif	
Kredinin Anlamı ve Önemi	48
4.2. Bazı Ülkelerde Kredi Kooperatifçi-	
liğine Bir Bakış	49
4.3. Türkiye'de Tarım Kredi Kooperatif-	
leri (TKK)	55
5. TÜRKİYE'DE TARIMSAL FİNANSMAN VE TARIMSAL	
KREDİ POLİTİKALARI	60
5.1. Tarım Sektörünün Finansmanı ve Kredi-	
lendirilmesi ile İlgili Bazı Sorunlar ..	60
5.2. Daha Sağlıklı Bir Kredi Politikası	
İçin Esaslar	67
5.2.1. Kredi Kaynaklarının Geliştiril-	
mesi	67
5.2.2. Çiftçiye Verilecek Kredilerin	
İşletme İhtiyacını Karşılacak	
Seviyeye Ulaştırılması	70
5.2.3. Orta ve Uzun Vadeli Kredilerle	
Projeli Kredileri Önem Veril-	
mesi	71
5.2.4. Türkiye'de Tarımsal Kredinin	
Üretimin Arttırılmasında Fazla	
Etkili Olmamasının Başlıca	
Nedenleri	71

III

Sayfa No

5.2.5. Tarımsal Kredi Uygulamasında Tarım Bakanlığı ile Ziraat Bankası Arasında Sıkı Bir İşbirliği Sağlanması	71
6. ÖZET VE SONUÇ	73
7. KAYNAKÇA	76

TABLO LİSTESİSayfa No

Tablo-1: Tarımsal İşletmelerin Dağılımındaki Gelişmeler	10
Tablo-2: Yapılan Çeşitli Araştırmalara Göre Tarım İşletmelerimizde Sermaye Durumu	13
Tablo-3: Çeşitli Yörelerde Tarım İşletmele- rinin Borç Kaynakları	19
Tablo-4: 1986-1987 Yılları İtibariyle T.C.Z.B. nın Kaynakları ve Dağılımı	30
Tablo-5: Tarım Sektörüne Açılan Kredi Miktarları ve Bunun içinde T.C.Z.B.'nin Payı	31
Tablo-6: T.C.Z.B. Tarım Sektörünü Açılan Kredi- lerin Türlerine Göre Dağılımı	32
Tablo-7: T.C.Z.B. Tarım Kredilerinin 1986-1987 Yılı İtibariyle Dağılımı	33
Tablo-8: 1984 Yılı Sonu İtibariyle TCZB'nin Tarım Kredilerinin ve Tarımsal Üretim Değerlerinin Bölgelere Göre Dağılımı ..	34
Tablo-9: T.C.Z.B. Tarafından Açılan Tarımsal Kredilerin Geri Dönme Oranları (%).....	35
Tablo-10: T.C. Ziraat Bankası Yıllık Plasman- ları ve Tarım Sektörüne Ayrılan Plasmanlar	36
Tablo-11: T.C. Ziraat Bankasınca Tarım Sektörüne Ayrılan Plasmanlar	36
Tablo-12: Yıllar İtibariyle Sektörlere Açılan Kredilerin % Dağılımı	46

Tablo-13: Yıllar itibariyle KZK'ler ve İşletme Başına Düşen Ortalama Kredi	47
Tablo-14: 1984 yılı Sonu İtibariyle Türkiye' de TTK'nin Durumu	58
Tablo-15: Toplam Krediler İçinde Tarım Kredi- lerinin Dağılımı	64

1. GİRİŞ

1.1. Konunun Önemi

İşlenen alanların marjinal sınırına gelinen Türkiye'de tarımsal üretim artışının sağlanabilmesi için Prodüktivitenin arttırılması gerekmektedir. Ancak Prodüktiviteyi arttırabilmek içinde tarımda yapısal bozuklukların giderilmesi yanında üretim tekniğinin iyileştirilmesine ve üretim kaynaklarından en etkin biçimde yararlanmaya olanak veren optimal girdi kullanımının sağlanması gerekmektedir.

Bu önlemlerin gerçekleştirilmesi ise yeterli düzeyde sermayenin varlığına bağlı bulunmaktadır. Oysa, tarım işletmelerinde arazi ve işgücü gibi üretim faktörlerine göre özellikle işletme sermayesi oldukça yetersizdir. Ve bu nedenle tarım sektöründeki gelişme sınırlı kalmaktadır.

Bir taraftan ülkenin ekonomik kalkınma gereği, diğer taraftan'da bu kalkınmanın halen büyük ölçüde tarıma dayalı olarak gerçekleşme durumu, tarımsal üretim kaynaklarının ve bu arada tarıma ayrılabilen sınırlı sermayenin en etkin biçimde kullanılmasına ilişkin çalışmalarına önem verilmesi gerekmektedir. Türkiye'de mevcut tarımsal işletmelerin sınırlı olan işletme sermayesi ile işletme düzeyinde bir üretim planından yoksun olarak sürdürülen tarımsal uğraşı sonucu ekonomik kalkınmada tarım sektöründen istenilen düzeyde yararlanılmaktadır. Buna karşılık ekonomik kalkınmanın günümüz koşullarında tarıma dayalı olarak gerçekleştirilme durumu, gerekli finansal önlemlerin uygulamaya konulmasını zorunlu kılmakta, dolayısıyla bu soruna ilişkin önlemler büyük önem taşımaktadır.

1.2. Çalışmanın Amacı ve Kapsamı

Türkiye'de tarım işletmelerinin büyük bir çoğunluğunun küçük tarım işletmesi karakterinde olması arazilerin işletmeler arasında dengesiz dağılımının yanısıra işletmelerde sermaye grupları arasında da denge bulunmaması nedeniyle tarım sektörünün finansmanı büyük önem taşımaktadır.

Üretimin yönlendirilmesi ve gerçekleştirilmesinde önemli bir araç olan tarımsal kredi uygulamasının ve bu konuya ilişkin Politika'nın Türkiye genelinde pek sağlıklı olarak yürütüldüğü söylenemez.

Bu çalışmada önce tarımsal kredinin açıklanması yapıp önemi vurgulanacak ve uygulanan tarımsal kredi politikaları incelenerek bu konuda ortaya çıkan sorunlara değinilerek bunlara ilişkin bazı öneriler verilmeye çalışılacaktır.

1.3. Materyal ve Yöntem

Çalışmanın materyalini daha önce yapılmış ve sonuçlandırılmış olan konu ile ilgili çalışma, derleme, inceleme, tez ve seminerlerce ortaya konan rakamlar ve sonuçlar, ayrıca T.C. Ziraat Bankası'nın bu konudaki yayınları ile Ziraat Bankası elemanlarının verdiği bilgiler ve D.İ.E.'nin istatistikleri oluşturmaktadır.

Elde edilen materyalin amaca uygun olarak takdimi ve bazı sonuçların elde edilmesinde trend korrelasyon ve hipotez testi gibi yararlanılmıştır. Elde edilen rakamların analizinde yüzde hesaplamaları grafikleri, endeksler kullanılmıştır.

2. TÜRKİYE'DE TARIMSAL KREDİ

2.1. Tarımsal Kredi Politikası ve Türkiye'de Uygulaması

Günümüz gelişmiş ülkelerin çağında ileri bir tarım tekniği uygulanmakta, gelişmekte olan ülkeler ise, böyle bir tarımsal faaliyeti uygulayabilmenin çabası içinde bulunmaktadır. Nüfusun büyük ölçüde artış gösterdiği ve ekonominin tarıma dayalı olduğu Türkiye'de, ileri tarım tekniğinin uygulaması daha da önem taşımakta olup, bunun sağlanabilmesinden doğal kaynakların en etkin biçimde kullanılması, tarımın yapısal bozukluklarının giderilmesi ve tarım tekniğinin iyileştirilmesi zorunlu görülmektedir. Ancak Türkiye'de tarım işletmelerinde modern tarımın uygulanabilmesi bakımından karşılaşılan en büyük sorunlardan birisi sermayenin yetersiz oluşudur. Ayrıca işletmelerin büyük çoğunluğu küçük işletme durumunda olduklarından ve gelişlerinin düşük bulunması nedeniyle sermaye oluşumu çok yavaş ve yetersiz bir düzeyde kalmaktadır. Bu durumun böyle olmasının sermayenin yeterli kılınmasında bir kaynak olması açısından kredi kullanımını önemli bir faktör olarak karşımıza çıkarmaktadır.

Türkiye'de tarımsal finansman gereksinmesi çiftçilerin kendi olanakları, örgütlenmemiş kredi piyasası ve örgütlenmiş kredi piyasası olmak üzere üç kaynaktan karşılanmaktadır. Çiftçilerin kendi tasarruflarının çok düşük oluşu yanında, örgütlenmemiş piyasadaki sağlanan kredinin genellikle kısa vadeli ve yüksek faizli oluşu, kredi temininde ağırlığın örgütlenmiş kredi kuruluşlarına düşmesine neden olmaktadır¹.

* Doç.Dr. Ahmet Erkuş "Ankara ili Yeni Mahalle İlçesinde kontrollü Kredi uygulaması yapılan tarım işletmelerinin Planlaması üzerine bir araştırma" S. 30-31 Ankara, 1979

Tarımsal üretim ve pazarlama faaliyetlerine küçük çapta da olsa ticaret bankalarının dolaylı biçimde kredi verdiği, bazı yerel bankalarda kredi sağlandığı bilinmekle beraber, T.C. Ziraat Bankası tarım sektörünün kredilendirilmesinde ana kuruluştur. Halen bu banka 440 Sayılı yasa gereği faaliyetlerini sürdürmektedir. Yasa gereği olarak Ziraat Bankası kredi, dağıtmayı, bu çiftçilerin tarım kredi ve tarım satış kooperatifleri biçiminde örgütlenmelerini, kredinin bir kısmının bu kooperatifler aracılığı ile çiftçiye ulaştırılmasını, kooperatiflere ortak olmayanlara ancak ortakların ihtiyacı karşılandıktan sonra kredi verilmesini öngörmektedir.

Ziraat Bankası tarımsal kredi dağıtımında esas olarak üreticinin işletmenin sermayesi eksikliğini tamamlama, tarımsal üretimi arttırma ve kaliteyi iyileştirme, işletme sahibi yapma veya işletmeyi genişleterek arazi edinmeye yardımcı olma ve tarımsal ürünlerin sürüm ve satışını sağlanan amaçlarını gütmektedir.

Tarımsal kredilerin çiftçiye ulaşması, doğrudan doğruya banka tarım kredi kooperatifleri ile tarım satış kooperatifleri kanalı ile olmaktadır. Tarım satış kooperatifleri ve Tarım kredi kooperatifleri Ziraat Bankası denetimi altında faaliyet göstermektedir. Örgütlenmiş kredi kaynaklarından sağlanan kredilerin % 96 sı Ziraat Bankası'na tarım sektörüne dağıtılmaktadır. Örgütlenmiş kredi kaynakları içinde özel finans kurumlarının az bir pay bulunmaktadır. Örgütlenmiş kredi kaynakları içinde yer alan Merkez Bankası ile Ziraat Kredi mevzunu kolaylaştıran ve genişletmek için faaliyetinde bulunmaktadır. Bu konudaki Merkez Bankası faaliyetleri daha ziyade kredi müesseselerini finanse etmek şeklinde olmaktadır¹.

1. II. İktisat Kongresi Tarım Komisyonu Tebliğleri S.347

Türkiye'de Tarım kesimine uygulanan kredi politikası şu esaslar üzerine oturtulmaktadır ¹.

- Küçük ve orta tarım işletmelerinin kredi talepleri öncelikle ve yeterli miktarda karşılanacaktır.

- Gerice yörelerdeki işletmelerin başta hayvancılık olmak üzere kredi talepleri özellikle ve öncelikle yeterli düzeyde karşılanacaktır.

- Özellikle küçük ve orta tarım işletmelerinin oluşturdıkları kooperatiflerin üretim gücünü ve yatırım girişimlerini arttırıcı ve destekleyici krediler açılacaktır.

- Projeli yatırım kredisi taleplerinin finansmanına ağırlık verilecektir.

- Özendirilmek istenen alt sektörlerin orta ve uzun vadeli yatırım ile işletme ve pazarlama kredisi ihtiyaçları için gerekli kaynak ayrılacak ve kredi talepleri öncelikle karşılanacaktır.

- İç talebi karşılamayan ürünlerin üretimlerinin arttırılmasındaki kredi taleplerine ağırlık verilecektir.

- İhracata konu olan, ihracatında önemli artışlar beklenen ürünlerle ilgili kredi taleplerine öncelikle ağırlık verilecektir.

- Orman içi ve civarındaki köylerdeki üreticilerin gelirini ormana yük olmadan sağlamaları bakımından girişecekleri zirai teşebbüsler için gerekli krediler açılacaktır.

1. Metin DEMİRPERÇİN, "Tarımda Kredi Politikası Sorunları ve çözüm yolları Semineri", II. İktisat Kongresi Tarım Komisyonu Tebliği. s. 329

- Arazi sulaması, ıslahı ve dağınık arazi parçalarının tapulaştırılması gibi konularda kredi özendirici araç olarak kullanılacaktır.

- Üretimin işlenmesi ve pazarlanması için gerekli işletme ve yatırım konuları kredi ile teşvik edilecektir.

Yukarıda belirlenen kredi politikası ana ilkeleri her yıl sonunda Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı, Maliye Bakanlığı, Tarım Orman ve Köy İşleri Bakanlığı, Ticaret Bakanlığı ile Merkez Bankası, Ziraat Bankası Genel Müdürlüğü'nün, Tarım Kredi Kooperatifleri Genel Müdürlüğü'nün en üst düzeyde yetkililerden oluşan krediler Nazım Heyetinde belirlenmektedir. Krediler Yüksek Nazım Heyetinde böylece tarım kredi politikası çizilmektedir. Tarım Kredilerinin % 96'sını dağıtan Ziraat Bankası'nın Plasmanları bu hedefler doğrultusunda dağıtım tabi tutulmaktadır.

2.2. Türkiye'de Mevcut Tarımsal Kredi Politikası Sorunları

Türkiye'de tarımsal işletmelerin büyük bir çoğunluğu tarımsal faaliyette bulunabilmek için krediye muhtaçtır. Bu durum karşısında Türkiye'deki tarım kredisi taleplerinin tümünün karşılanamadığı bilinmektedir.

Bunun yanısıra açılan krediler hem miktar olarak hem de dağılım yönünden yetersiz ve dengesizdir. Üreticilerin büyük bir kısmı dağıtılan kredilerin küçük bir diliminden faydalanmaktadır. Ayrıca bölgeler itibarıyla bölgelerin sahip oldukları tarımsal üretim değerine göre kredi dağılımından farklı şekilde yararlandıklarını söylemek mümkündür ¹.

1. Mahmut BÜLBÜL, "Tarımda Kredi Politikası", Türkiye

Örneğin Ege Bölgesinin ülke çapındaki tarımsal üretim değerinin % 17.5'ini karşıladığı halde tarımsal kredilerden % 21'lik bir pay almaktadır. Öte yandan Türkiye'nin Orta Güney olarak tabir edilen bölgesinin tarımsal üretim değeri oranı % 14 iken, kredilerden aldığı pay % 8'li rakamlarda kalmaktadır. Türkiye'de mevcut kredilendirme politikasından ortaya çıkan bir diğer sorunda, açılan kredilerin daha çok gayrimenkul teminata dayandırılması, toprak değer baremlerinin düşük tutulması, kredi ikraz birimlerinin hızla yenilenememesi gibi nedenlerle düşük düzeyde ikrazat yapılmasına sebep olmaktadır. Açılan kredilerin ihtiyaçların çok altında kalması, kontrol edilmemesi formaliteler veya kaynak darlığı sonucu kredinin zamanında açılmaması gibi nedenlerle üretimde kullanılamamakta ve tüketime kayabilmektedir. Türkiye'de uygulanan tarımsal kredi faiz oranlarında tarım sektörünün kaldıramayacağı orandan oldukça yüksektir. Kredi faiz hadleri borç verilen sermayenin belirli bir zaman içinde kullanma fiyatı olarak tanımlanmaktadır. Bu tanıma göre tarım işletmelerinde kredi kullanım halinde alınan kredinin işletmenin safi hasılasından sağlayacağı artışın kredinin faizinden daha fazla olması gerekmektedir. Tarım sektöründe kâr % 30 olarak kabul edilir¹. Bu durumda Türkiye'de uygulanan % 22 li, % 30 lu faiz oranı tarım sektörünün kaldıracağı oran değildir. Tarım kesiminde kredi sağlayan kurumların işlevlerini yerine getirebilmeleri için, açılan kredilerin tamamının zamanında geri dönmesi gerekmektedir. Ancak, tarım kredilerinde geri ödeme yıldan yıla değişmekle birlikte genelde % 70 li oranlarda gerçekleşmektedir. Genellikle % 90, % 100 olarak realize edilmesi gereken

1. Ali ARAS, "Tarımda Maliyet Hesaplama Yöntemleri", Hizmet İçi Ege Semineri, 1986

geri ödemelerin, bu oranın çok altında kalması kredi kaynaklarının üretici tarafından rantabl kullanılmadığını göstermesi açısından önemlidir.

Geri ödeme sorunu, tarım işletmelerinin yapısından olduğu kadar kredilerin yeterli miktarda ve zamanında açılmamasından kredilerin tüketime kaymasından, kredi miktarının ödeme gücünden çok taşınmaz mal güvencesine dayandırılmasından, faiz oranlarının yüksekliğinden kredi kullanımının izlenememesinden, tarımsal üretim faaliyetlerinin bir bütünlük içinde kredilendirilmesinden kaynaklanmaktadır. İşte bu aşamada Kontrollü Zirai Kredi Sisteminin önemi bir kez daha ortaya çıkmaktadır.

Türkiye'de uygulanan tarım politikalarının sonucu olarak ülkede sektörler itibariyle kredilerin dağılım oranlarının tarım sektörünün önceliğini koruması gereken bir sektör pozisyonunu kaybetmiş olduğunu göstermektedir.

Tarım sektörünün dağıtılan kredilerden aldığı pay sanayi sektörünün hep altında kalmıştır. Zira tarımın milli gelire katkısının bu oranların çok üstünde olduğu düşünülürse tarımın sanayi sektöründen daha fazla kredilendirilmeye ihtiyacı olduğunu söylemek gerekecektir. Bu durumun böyle olmasının sebebinin zirai kredi mevzuatından ve bu mevzuattan kaynaklanan sorunlardan ileri geldiğini söylemek mümkündür.

2.3. Tarım İşletmelerinin Genel Durumu ve Tarımda Krediye Olan İhtiyaç

Türkiye'de çeşitli tarihlerde yapılan tarım sayımları ve bazı araştırmaları tarımın yapısal durumunu ortaya koymaya yarayacak bilgileri kısması vermektedir. Mevcut bilgiler esas itibariyle toprak genişlikleri ve tasarruf biçimlerine dayanmakta olup, tarımdaki işletmelerin sahip oldukları ve kullandıkları işgücü miktarına, sermaye durumlarına ve sağladıkları brüt hasıllarına göre sınıflandırılmalarına olanak verecek nitelikte değildir (Tablo 1).

Tablo 1'de görüldüğü gibi 1950 yılından bu yana tarım işletmelerinin genişliğinde ortaya çıkan değişimleri 1950, 1963, 1970 ve 1980 tarım sayımları sonuçlarından yararlanarak göstermek mümkündür.

Tarım sayımları verilerine göre 1950 yılında 2.5 milyon civarında tarım işletmesi varken, 1963 de bu sayı 3.1 milyon'a yükselmiştir. Ve 1970'lerde yaklaşık olarak aynı düzeyde kalmış ve 1980 yılında 3.141.169 olmuştur. 1980 yılı tarım sayımı sonuçlarının nüfusu 500'den daha fazla olan yerlere ait bulunduğu ve 1000 dekardan daha fazla genişlikteki işletmeleri içermediği dikkate alındığı takdirde bu sayının gerçekte daha da yüksek olacağı açıktır. O halde geçen otuz yıl boyunca Türkiye'de tarım işletmeleri sayısında bir azalma değil aksine bir artış olmuş, fakat son yıllarda önemli bir değişme meydana gelmeyerek işletme sayısı 3.1 milyon dolaylarında aşağı yukarı sabit kalmıştır.

Tablo (1): Tarımsal İşletmelerin Dağılımındaki Gelişmeler

	1950		1963		1970		1980	
	Tarım Sayımı		Tarım Sayımı		Tarım Sayımı		Tarım Sayımı	
	İşlenen		İşlenen		İşlenen		İşlenen	
	İşletme sayısı	İşletme toprak miktarı	İşletme sayısı	İşletme toprak miktarı	İşletme sayısı	İşletme toprak miktarı	İşletme sayısı	İşletme toprak miktarı
İşletme	2512800	20750591 Ha	3100850	16734335 Ha	17064994	Ha	3141169	203344880 Ha
Genişliği	Yüzdesi	yüzdesi	yüzdesi	yüzdesi	yüzdesi	yüzdesi	yüzdesi	yüzdesi
			40.9	7.0	44.2	10.4	25.4	3.8
1-20	61.7	18.9	68.7	24.3	72.9			
21-50			27.8	17.3	28.7	16.8	33.4	16.3
51-100	21.8	18.8	18.1	23.9	15.6	21.0	21.8	21.2
101-200	10.5	19.1	9.4	23.7	7.8	21.0	12.4	24.6
201-500	4.4	16.9	3.2	17.0	3.1	19.6	5.6	25.1
501	1.6	26.3	0.6	11.1	0.96	11.2	0.9	9.0

Kaynak: 1950 Tarım Sayımı Sonuçları: Tarım İşletmelerinin yapısı, Mustafa Keten, D.P.T. 1306, S.P.

D. 225, S. 76., 1963 Tarım Sayımı: 1963 Genel Tarım Sayımı Örneklem Sonuçları, D.İ.E.

Yayın No: 477, S.13. 1963 Rakamlarının Elde Edilişi: Topraklı ve Topraksız İşletmeler-

Topraksız İşletmeler-Toprağın Tamamını Kiraya veya Ortığa veren küçük ve büyük işletmeler-Devlet Müessese ve Çiftlikleri

1970 Genel Tarım Sayımı, DİE, Yayın No: 904, S.4

1980 Genel Tarım Sayımı Sonuçları, DİE, Yayın No: 928, S.16

1980 Rakamları Geçici sonuçları olup, Nüfusa 5000 den az yerleşim yerlerine ve 100 hektardan daha az genişlikteki işletmelere ait değerlerdir.

Geçen otuz yıl süresince küçük işletmelerin hakim durumu devam etmiş ve 1950 lerde 5 hektardan küçük işletmelerin oranı % 62 iken 1970'lerde % 70'i aşmıştır. 10 hektardan daha küçük işletmeler ise 1950 lerde % 83 dolayında iken 1970'lerde % 88'i aşmıştır. 50 hektardan daha fazla toprak işleyen işletmeler ise 1970 lere doğru genelde nispi olarak azalmış ve bunların işledikleri toprak yüzdeleri de azalmıştır. Ancak 1980 yılında bunların sayılarının arttığı görülmektedir.

Bu sonuçlar Türkiye'de tarım topraklarının parçalanmakta oluşunun işletmelerin gittikçe cüce ve küçük aile işletmeleri haline düştüğünü ortaya koymaktadır.

Türkiye tarım işletmelerinin bir diğer özelliğinde çok parçalı oluşudur. Örneğin 1970 tarım sayımı sonuçları dikkate alındığı takdirde arazisi koy içinde olan işletmelerde ortalama parça sayısı 5 ve ortalama parça genişliği 1.08 olarak görülmektedir. Bu arada işletme büyüklüğü arttıkça parça genişliğinde artmaktadır.

Burada dikkati çeken önemli bir nokta varolan işletmelerin % 70'inden fazlasını oluşturan 5 ha'dan küçük işletmelerde ortalama parça genişliğinin 1 hektarın bile çok aşağısından oluşudur. Görülüyor ki küçük ve cüce işletmeler çok küçük genişlikteki toprak parçaları üzerinde çalışmaktadırlar ¹ (Tablo-2).

Öte yandan çiftçi kullanacağı sermaye miktarını, kendi yönetim ve teşebbüs kabiliyetine göre ve sermayenin tarım dışı alternatif verimliliği ve risk derecesi ile birlikte geleceğe ilişkin olarak gördüğü belirsizlik

-
1. Metin TALİM, "Türkiyede Tarımın Yapısı ve bu Yapının İyileştirilmesine ilişkin Görüşler "II. Türkiye İktisat Kongresi Tarım Komisyonu Tebliğleri, İzmir, 2-7 Kasım 1981, S. 39-41.

ve güven durumunu dikkate alarak tayin etmektedir. Öte yandan kullanılacak sermayenin toplam miktarı yanında bunun çeşitli sermaye kalemleri arasında ne şekilde dağıtılacağıda büyük önem arz etmektedir. Bu nedenle hazırlanan Tablo 2'de Türkiye'de yapılan çeşitli araştırmalardan yararlanılmış ve eldeki değerlerin birbirleriyle de karşılaştırılmasını sağlayabilmek amacıyla sabit fiatlarla (1963-106) ifade yanında ana sermaye gruplarının yüzde paydaları da incelenmiştir.

Tablodan da takib edilebileceği gibi, toplam aktifin genellikle 4/5'inden fazlasını arazi (çiftlik) sermayesinin teşkil ettiği görülmektedir. Öte yandan yapılan çeşitli araştırmalarda sabit işletme sermayesi (Alet, Makina) ve hayvan varlığı döner işletme sermayesinin (Malzeme, mühimmat, kasa mevcudu ve alacaklar) yaklaşık iki katı olduğu görülmektedir.

Kredi daha ziyade döner işletme sermayesi noksanlığını gidermede kullanıldığı görülmektedir. Döner işletme sermayesinin sabit fiatlarla dekare düşen değerleri incelendiğinde ise bunun en düşük değere Ege Üzüm İşletmelerinde (2.7 Tl.), en yüksek değer ise Ege Zeytin İşletmelerinde (971 Tl.) ulaştığı dikkati çekmektedir. Bu değer Uşak Ova İşletmeleri ile Ege Tütün İşletmeleri içinde oldukça yüksektir (Tablo 2).

Tarım İşletmelerinde Kredi İhtiyacını Doğuran Neden Faktörler ise şöyle sıralanabilir¹.

1. İbrahim AKSÖZ, Zirai Kredi, Ata.Üni.Yay.No: 227
Erzurum, 1972, S.7

a) Doğa Koşulları

Bu gruba tarımsal üretimi etkileyen kuraklık, su baskınları, don, dolu ve rüzgarlar gibi doğa olayları girmektedir. Bunlar verim dolayısıyla geliri etkilemektedir. Gelirdeki azalmanın sonucunda çiftçi gelecek yılki üretim için gerekli işletme sermayesinin tasarruf edemediği gibi elde edilen ürünler çiftçi ailesinin zait ihtiyaçlarını bile karşılayacak seviyede alabilmektedir. Bu durumda çiftçi gerekli sermayeyi karşılamak için kredi kaynaklarına başvurmak zorunda kalır.

b) Hastalık, Haşere ve Hayvanların Neden Olduğu Zararlar

Bunlar verime etkileri ile işletmenin gelirinde azalmaya ve işletmenin sermaye durumunun bozulmasına neden olurlar. Bu eksikliği kapamak için çiftçiler Kredi kaynaklarına başvurur.

c) Savaşlar ve Göçler

Savaşlar işletmelerde çalışan işgücünü azalttığı gibi stoklarda da büyük azalmalara sebep olurlar. Savaş ve Göçler sonucunda ailelerin ekonomik durumları sarsılır. İşletmelerin özsermayeleri ihtiyaçları karşılamaya veya eksikliklerin giderilmesine yetmeyeceği için yine Kredi kaynaklarına başvurulur.

d) Ekonomik ve Sosyal Olaylar

Ekonomik ve sosyal olaylar ise işletmenin yeter büyüklükte olmaması, özellikle döner sermaye yetersizliği piyasa için üretim ve verimin arttırılmaması, tarımsal

ürün fiyatlarındaki olumsuz değişmeler v.b. olarak ele alınabilir. Bunlarda çiftçinin kredi ihtiyacını artıran etkilere de bulunurlar.

2.4. Tarımsal Kredi Çeşitleri ve Tarım Kredilerinin Amaçları

Tarımsal Kredi, tarımsal üretim yapan üreticilerin üretim faaliyetlerini iyileştirme ya da genişletme amacıyla çeşitli üretim vasıtalarını elde etmek çeşitli işletme ve yatırım masraflarını karşılamak konusunda özsermayenin yeterli olmadığı hallerde mevcut sermayeyi tamamlamak üzere doğrudan doğruya üretimde kullanılan kısa, orta veya uzun vadeli işletme dışı sermayedir ¹.

Krediler çeşitli bakımlardan gruplandırılabilir. Bunları başlıca şu bölümler altında toplamak mümkündür.

2.4.1. Kredilerin Vadeye Göre Sınıflandırılması ²

a) Kısa Vadeli Kredi-İşletme Kredisi

Bu kredi çiftçiler tarafından taşınmaz mallar haricindeki kısa dönemli ihtiyaçlar için kullanılır. Bu kredi grubunda vade bir yıl kadardır.

-
1. Metin Demirperçin, "Tarımda Kredi Politikası Sorunları ve Çözüm Yolları", II. İktisadi Tarım Kongresi Tarım Komisyonu Tebliğleri, İzmir 2-7 Kasım 1981 S.329.
 2. A.Rıza Karacan, "Tarımsal İşletmelerde Finansman, E.Ü. İşletme Fakültesi, Çoğaltma, İzmir, 1979, S.87

Kısa vadeli kredinin amaçları;

1. Çiftlikte üretimi finanse etmek
2. Bazı durumlarda yaşama için harcamalar
3. Eski borçların tasfiyesinde kullanılır.

b) Orta Vadeli Krediler

Bu tip kredilerde vadenin uzunluğu 1 ila 5 yıldır.

Orta vadeli kredilerin amaçları;

1. Bu krediler genellikle taşınmaz mallar için kullanılır.
2. Bu krediler yatırıldığı alanda 1 ile 5 yıl arasında ürün getirecek olanlara yatırılır.
3. Bu kredinin yatırıldığı alanda gelecek gelirin elde edilme süreci borcun vadesinden geç olmamalıdır.

c) Uzun Vadeli Krediler

Bu kredilerde vade 5 ile 20 yıldır. Bazı ülkelerde 40 yıla kadar vadeli gayri menkul kredilerince rastlanmaktadır.

Bu kredilerin amacı;

1. Çiftlik alanlarında bedelin bir kısmı karşılamak
2. Çiftlikte sürekli kalıcı yatırımları gerçekleştirmek, örneğin bina inşası v.b.
3. Vadesinde ödenemeyecek orta vadeli kredilerin tasfiyesi
4. Devam eden rehinlerin kaldırılması

2.4.2. Kredilerin Amaçlara Göre Sınıflandırılması

Tarım kredilerinin amaca göre sınıflandırılması en kolay gruplandırma şekli olmakla beraber çeşitli maksatla alınmış kredileri bir grup altında toplama güçlüğü vardır.

Amaca göre krediler üretim kredileri, sürüm ve satış kredileri, ihracat kredileri (selektif krediler) gayri menkul edinimi için yatırım kredileri ve tüketim kredileri ve kooperatiflere açılan krediler olarak gruplandırılabilir.

2.4.3. Borç Alana Göre Sınıflandırma ¹

Borç alanların gelir kaynaklarına göre krediler aşağıdaki şekilde sınıflandırılabilir.

a) Bitki Yetiştirenlere Açılan Krediler

Bu gruba giren krediler yetiştirilen bitkilere göre tali gruplara (buğday yetiştirenlere verilen krediler, pamuk yetiştirenlere verilen kredi v.b.) ayrılmaktadır.

b) Hayvan Yetiştiricilerine Verilen Kredi

Bunlarda yetiştirmenin amacına göre, süt inekçiliği yapanlara verilen krediler, besicilere verilen krediler v.b. tali gruplara ayrılmaktadır.

c) Bitki ve hayvan yetiştiriciliğini birlikte yapan çiftçilere verilen krediler.

1. İbrahim AKSÖZ, A.g.e. Erzurum, 1972, S.31

d) Özel Gruplar İçin Açılan Krediler

Bu gruba hayvancılığa, fidancılığa, kooperatiflere verilen krediler ve çiftçi çocuklarının eğitimi için verilen krediler girer.

3. TÜRKİYE'DE TARIMSAL KREDİNİN ORGANİZASYONU

Türkiye'de kırsal kesimde yabancı sermaye ihtiyacına cevap veren mekanizmayı da teşkilatlanmamış kredi kaynakları ve teşkilatlı kredi kaynakları diye ayırıp incelemek gerekir.

Teşkilatlanmamış kredi kaynaklarınınca verilen kredi hacmi geçerli statüler v.b. konuları incelemek için kapsamlı bilgiler mevcut olmadığından bazı araştırma sonuçlarından yararlanarak tahminlerde bulunmak zorunda kalmaktayız. Çeşitli yörelerde ve farklı yıllarda yapılan bazı araştırmalara göre tarımsal işletmelerin borç kaynakları Tablo (3) de gösterilmiştir.

Tablo (3): Çeşitli Yörelerde Tarım İşletmelerinin Borç Kaynakları

Araştırmalar	Banka ve Kooperatifler	Şahıslar
	%	%
DPT'nin çeşitli bölgelerde yaptığı ankette	44.5	55.5
Ankara'da Balâ ve keskin ilçelerinde	40.0	60.0
Denizli ilinde yapılan ekonomik surveyde	55.0	45.0
Adana ovası Tarım işl'lerinde	70.0	30.0
Bafra ilçesi tütün işl'lerinde	53.2	46.8

Kaynak: TZOB, 1982-1983 Zirai ve İktisadi Rapor Yayın
No: 13, Ankara, S. 239

Tablodan görüleceği gibi organize olmamış kaynaklardan sağlanan krediler önemli bir yekun tutmaktadır ve yaklaşık olarak organize olmuş kaynaklarından sağlanan krediler boyutlarına ulaşmakta olduğu söylenebilir.

Organize olmuş (Teşkilatlanmış kredi kaynakları) aşağıda gösterilen plan çerçevesinde incelenecektir.

1. T.C. Ziraat Kredileri

- a) Normal Zirai Krediler
- b) Kontrollü Tarımsal Krediler

2. Ziraat Bankasının Doğrudan Finanse Ettiği Kuruluşlar

3. Tevlet Planlama Teşkilatı

4. Tarım Orman ve Köy İşleri Bakanlığı

- a) 5254 Sayılı Yasaya Göre Verilen Tohumluk Krediler
- b) Hayvancılığı Geliştirme Kredileri
- c) Türkiye Zirai Donatım Kurumunun Kredilendirilmeleri
- d) Et-Balık Kurumunun Kredilendirmeleri
- e) Tarımsal Köy Kooperatifleri Kalkınma Kredileri
- f) Küçük El Sanatları Kredileri
- g) Toplumsal Kalkınma Kredileri
- h) Toprak-Su Kredileri
- ı) Toprak ve İskan Kredileri
- k) Orman Köylerinin Kalkındırma Kredileri

5. Özel Bankaları

- a) Şekerbank
- b) Türkiye Bağcılar Bankası

c) Egebank

d) Milli Aydın Bankası T.A.Ş. (Tarişbank)

e) Türkiye Tütüncüler Bankası

6. Diğer Kooperatifler

a) Pancar Ekicileri İstihsal Kooperatifi

b) Üretim ve Pazarlama Kooperatifleri

3.1. T.C. Ziraat Bankası

Ziraat Bankasınca verilen Tarımsal Krediler ve kredi verilen Alanlar:

Türkiye'de uygulanan tarımsal kredinin esas kaynağı olan T.C. Ziraat Bankası, 1863'de Mithat Paşa'nın temelini attığı "Memleket Sandıkları"nın Cumhuriyet devrinde, 4.6.1937 tarih ve 3202 Sayılı Kanun ile yeniden organize olması ile kurulmuştur.

Memleket Sandıkları:

Çiftçilerin, kredi bulmakta güçlük çektiklerini ve tefecilerin ellerinde ezildiklerini gören Mithat Paşa Niş valiliğinde bulunduğu sırada, çiftçiye düşük faizle kredi sağlamak amacıyla 1863 yılında Piroz Kasa-basında Zirai İkras Sandığını kurmuştur. Böylece Türkiye'de Zirai Kredi ihtiyacının bir teşkilat eliyle karşılanması konusunda ilk adım atılmıştır.

Mithat Paşa'nın önderliğinde Niş vilayetinde başlayan ve gelişen Zirai İkras Sandıkları, 1867 yılında Memleket Sandıkları Nizamnamesi ile Devlet Mevzuatında yer alan kuruluşlar haline gelmişler ve Hükümetçe bu kuruluşların bütün illerde kurulması valilere tebliğ edilmiştir.

Memleket sandıkları gücünü üretici ve köylüden alan ve köylünün çalışmasına dayanan birer halk kuruluşudur. İlk yıllarda sandıkların gelirlerini çiftçilerin imece usulüyle yaptıkları üretimin bedeli oluşturuyordu. Fakat varlıklı kimselerin imeceden kaçınması, adil bir şekilde uygulanamamasının doğurduğu aksaklık yüzünden sorunları bu metod terk edilerek bütün çiftçilerden her bir çift öküz için belirli miktar tahılın satış karşılığı alınmak suretiyle sandığa sermaye sağlanmıştı.

Sandıkların idaresi kaza halkı tarafından seçilen ve gönüllü olarak çalışan sandık emirleri tarafından yürütülmüştür.

Sandıklar kâr sağladığı yıllarda bu kârların sermaye ilave edilmesi yerine kaza ve köylerin çeşme, köprü okul ve kaldırım ihtiyaçlarının inşasında kullanılmıştır.

Sandıklarının işleyişini denetleyen bir sistemin bulunmaması nedenlerinden dolayı zayıflamış ve yararlı bir kurum olarak görme devamları imkansız hale gelmiştir.

Menafi Sandıklar (1883):

Gerek imece usulü gerekse çift hayvan üzerinde sağlanan sermaye, Memleket sandıkları için devamlı bir gelir kaynağı sağlanamadığından yeni bir sermaye kaynağı aranmış ve köylüden alınan aşar vergisinden 1883 yılından itibaren "Menafi Hissesi" (faydalanması payı) adı altında "onda bir" oranında bir ek yapılmıştır. Aşar vergisinden yapılan bu ek dolayısıyla Memleket Sandıklarına bu tarihten sonra "Menafi Sandıkları" adı verilmiştir.

Sermaye toplanışında yapılan değişikliklerden başka yönetiminde de yeni önlemler alınarak Menafi Sandıkları doğrudan doğruya hükümetin denetimine tabi tutulmuştur. Ve işlemlerde yenileştirmeye gidilmiştir.

Çiftçilikle uğraşmayan kişilere Sandık sermayesini kredi olarak dağıtılması yüzünden asıl ihtiyacı olan çiftçilere verilecek paraları kalmamış, ayrıca usulsüz verilen ve yenilenen borç senetlerine eksik pul yapıştırıldığı için kanuni takipten bir sonuç alınamamış ve dağıtılan kredilerin geri dönüşü sağlanamamış. Bu gibi nedenlerden dolayı Sandık Teşkilatından temelden bir değişiklik yapılması zorunlu görölmüştür.

Ziraat Bankası (1888):

Mali kaynakları yetersiz, mali bünyeleri zayıf olan Menafi Sandıklarının kendilerine özgü bir İdare şekil altında yeniden düzenlenerek etkinliklerine devam etmeleri sağlansa dahi tarım kredisi ihtiyacının bu sandıklar aracılığıyla karşılanması mümkün olamayacağından yeni bir teşkilat meydana getirilmesi ihtiyacı kendisini göstermiş 15 Ağustos 1988 yılında hazırlanan Ziraat Bankası Tüzüğü ile Menafi Sandıkları kaldırılarak yerine tarımsal kredi kuruluşu olarak faaliyet gösteren "Ziraat Bankası" kurulmuştur. Menafi Sandıklarının hukuk ve görevleri Ziraat Bankası'na devredilmiştir.

Tüzüğe göre banka çiftçiye borç para vermek amacıyla kurulmuş olmakla beraber faiz karşılığında tevdiat kabul etme ve tarımla ilgili saraflık işlerini yürütmeyi de üstlenmiştir.

**Ziraat Bankası'nın Anonim Şirketi Haline
Getirilmesi (1924):**

Ziraat Bankası 1924 yılına kadar sadece tarım kredisi veren bir devlet kuruluşu olarak faaliyette bulunmuştur. Cumhuriyetin kuruluşundan sonra Ziraat Bankası'na yeni bir hüviyet istenmiş ve 19 Mart 1924 yılında çıkarılan yasa ile Banka Devlet kuruluşu olmaktan çıkarak 30.000.000.-Tl. sermayeli 99 sene süreyle bir anonim şirketi haline getirilmiştir. Bu yasa ile bankaya tarım kredisi yanında her türlü banka işlemlerini yapma yetkisi verilmiştir.

T.C. Ziraat Bankası Adını Alması (1937):

12.6.1937 yılında çıkarılan 3202 sayılı yasa ile bankanın A.Ş. durumundan çıkarılarak 3202 sayılı yasa ve Özel Hukuk hükümlerine tabi tüzel kişiliğe sahip her türlü bankacılık işlemlerinin yürütülmesinden yetkili bir Devlet kuruluşu haline getirilmiştir ve Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası adını verilmiştir.

4.7. 1938 /3460 sayılı İktisadi Devlet Teşükkülleri yasasının 50. maddesi ile banka özerk bir iktisadi devlet teşükkülü haline getirilmiştir ¹.

1. İktisadi Devlet Teşükkülü: Sermayesinin tamamı devlete ait iktisadi alanda ticari esaslara göre faaliyet göstermek üzere kanunla kurulan Kamu İktisadi Teşebbüsleridir.

Kamu İktisadi Kuruluşları: Sermayesini tamamen devlete ait olan ve Tekel niteliğindeki mallar ile temel mal ve hizmet üretmek ve pazarlamak üzere kanunla kurulan kamu hizmet niteliği ağır basan kamu iktisadi teşebbüsleridir.

R.G. 20.5.1983, Sayı: 18052

Türkiye'de "Sektör Bankası" olarak faaliyet gösteren T.C.Z.B. nin hizmet götürdüğü saha tarımdır. Bütün fonksiyonları bir temel kavram üzerinde toplanmaktadır.

T.C. Ziraat Bankası tarımın finansman ihtiyacını kredi yoluyla karşılarken faaliyetinin bankalar arası serbest rekabet şartları içinde sürdürmekte yarattığı kaynaklarla sermayesinin 30 katına yaklaşan miktarda dağıtabilmektedir. Yarattığı kaynakların önemli bir kısmını halkın küçük tasarrufları oluşturmaktadır. Son yıllarda Türkiye'nin büyük bankası olarak halkın üzerinde yarattığı güven duygusu ile mevduatı artmakta ve buna paralel olarak da tarıma tahsis ettiği kredi imkânlarından çoğalmaktadır.

Bu bakımdan banka kaynaklarının % 85'e yakın miktarını tarıma aktarmakta faaliyetlerini de bu yolda geliştirmektedir. Diğer bankacılık hizmetleri ise bu ana amaca katkı sağlayacak ölçüde sınırlı tutulmaktadır. Ziraat Bankası 120 yıllık tecrübe biriki ile gelişen çağ'a ayak uydurmak son 5 yıldan beri "Tarım Sektörünün Kalkınma Bankası" hüviyetine kavuşturulmuştur. Bu oluşum içinde tarımın bir bütün olarak ele almakta kredi dağıtımında tarımsal üretim, tarımsal sanayi, tarıma dayalı sanayi ve pazarlama kredilerini göz önünde bulundurmaktadır.

T.C. Ziraat Bankası Tarımsal Kredi Programlarının Devlet Kalkınma Plan ve Programları doğrultusunda ve başta tarım orman ve köyişleri bakanlığı olmak üzere diğer ilgili devlet organları ile müşterek tesbit etmektedir ve uygulamalarında bu organlarla koordineli bir biçimde yürütmektedir.

T.C. Ziraat Bankası Türk tarımına ve dolayısıyla köylüsüne sağladığı imkanlar ve kolaylıklar özetle şunları sıralayabiliriz.

1. Tarımı meslek edinen ve meslek edinmek isteyenleri arazi sahibi kılmak yeni baştan işletme sahibi yapmak, var olan işletmeleri sağlıklı bir bünyeye kavuşturmak.

2. Bu temel felsefe içinde tarım işletmelerinin yıllık üretim girdilerini karşılamak amacıyla tohum, gübre, zirai ilaç, akaryakıt kredileri ile nakit ihtiyaçlarını giderecek krediler açmak, öte yandan işletmelerin ihtiyaç olan başta traktör olmak üzere gerekli zirai alet ve makinalara kavuşturarak modern makinalı ziraat imkânı sağlamak.

3. Toprak-Su hizmetlerini de içeren komple projelerle her türlü meyvelik tesislerinin kuruluşlarına yardım etmek.

4. Çok yönlü tarıma imkân sağlamak bakımından bir tarım işletmesinde bitkisel üretiminde yanı sıra hayvansal üretimi de destekleyerek hayvan varlığının korunmasına, iyileştirilmesine ve verimin arttırılmasına katkıda bulunmak.

5. Ülke damızlık hayvan ihtiyaçlarına hitap eden müstakil modern hayvancılık işletmelerinin kurulmasında katkıda bulunmak.

6. Yine Türkiye'nin tarım potansiyeline ve mikro klima koşullarına uygun ihracata yönelik ısıtmalı modern seralarda turfanda sebzeciliğini teşvik etmek.

7. Önemli bir potansiyele sahip su kaynaklarında üretim ve avlanmak için üreticileri her türlü alet ve malzeme ile donatarak balıkçılığının sığ kıyı balıkçılığından kurtararak açık deniz balıkçılığına yöneltmek.

T.C. Ziraat Bankası yukarıdan saydığımız hizmetleri ve kredi uygulamalarını proje bütünlüğü içinde yürütmekte kredileri teknik bilgi ile birlikte tarım işletmelerine götürülmektedir.

Yatırım projelerinde üreticilerin katkı payları konuları ve gerice yöre olup olmamalarına göre farklı oranlarda değişmektedir.

Küçük ve orta tarım işletmelerinde katılım payı % 10 olduğu halde büyük işletmelerde bu pay % 40'e kadar yükselmektedir. Ancak hayvancılık konularında büyük üreticilerin katılım payı % 30 olarak saptanmıştır. Öte yandan gerice yörelerde yatırımların teşviki için büyük işletmelerde % 25'e kadar düşürülmüştür. Ayrıca işçi tarım kredi uygulamasında üretici öz kaynak payları belirtilen oranların 1/2 nisbetine düşürülür. Yıllık işletme ve çevirme kredilerinde ise ürünlere göre değişen miktarda ikraz birimleri uygulanır. Gübre ve tohum kredilerinde ise özkaynak istenmesinden vazgeçilmiş olup, ihtiyaç duyulan gübre ve tohumun tamamı için kredilendirilmeye gidilmektedir.

Ziraat Bankası sermayesinin tamamı Devlet tarafından verilmektedir. Banka İktisadi bir devlet teşekkülü olarak idare ve kontrol bakımından 3460 sayılı Kanun yerine geçen 440 sayılı kanuna bağlıdır. Bin banka olması itibarıyla 7129 sayılı bankalar kanunu hükümlerine tabidir. 3202 sayılı T.C. Ziraat Bankası Kanunu: 5096, 5389, 6617, 7052 ve 2227 numaralı kanunları ile değişikliğe uğramıştır. 6118 sayılı kanun ile: Su Ürünleri Yetiştiricilerinin kredilenmesinde Ziraat Bankası faaliyetlerine alınmıştır.

Ziraat Bankası 3202 sayılı Kanuna göre Türk çiftçisinin tarımsal üretimine ürünlerin satışına ve işlenmesine, bu hususlarda kuruluşlar meydana getirmelerine kredi sağlar. Ayrıca küçük çiftçinin kredilenmesine ve ürün satışını sağlayan tarım kredi ve tarım satış kooperatiflerini kredi ihtiyacının'da karşılar. Banka 3242 ve 3938 sayılı kanunla göçmenlere ve muhtaç çiftçilere tohumluk ve yemlik verir. 5254 ve 5807 sayılı kanunlarla kredi alamayacak durumdaki çiftçilere tohumluk yardımı yapar. 4753 sayılı kanunu ile topraklandırılmak suretiyle borçlu olanları 3788 sayılı kanun ile çay bahçeleri kurucularına kredi vermektedir. Tabii afetlerden zarar gören çiftçilere 6746 ve 7010 sayılı kanunlar ile kredi verilmesi de Ziraat Bankası görevleri arasındadır.

Türkiye'de tarım işletmelerinin çoğunu küçük işletmeleri teşkil etmektedir. Küçük tarım işletmelerinin ürettikleri ürünleri iyi bir şekilde değerlendirebilmek ve gerek üretimle ilgili girdileri aile tüketim ihtiyaçlarının uygun bir şekilde temin edebilmeleri için teşkilatlanmaları gerekmektedir. Bu amaçlara hizmet etmek üzere kurulan kooperatifleri T.C. Ziraat Bankası'nın teknik ve mali katkılara geleneksel olarak sürdürülmektedir.

Banka kanununa göre aşağıdaki maksatlar için kredi verilmektedir.

- a. Çiftçinin işletme sermayesi noksanlığını tamamlamak.
- b. Tarımsal üretimi arttırmak ve iyileştirmek.
- c. Çiftçiyi bir tarım işletmesine sahip kılmak veya işletmeyi genişletecek arazi edindirmek.
- d. Tarımsal ürünlerin sürüm ve satışını kolaylaştırmak ve arttırmak.

- e. Ziraat sanatlarını kurmak ve bu sanayi için kredi açmak.

Banka mevzuatına göre tarımsal kredinin verililişinde aşağıdaki hususlar göz önünde bulundurmaktadır.

- a. Öncelikle küçük çiftçinin ihtiyaçlarının karşılanması ve bunların teşkilatlandırılması,
- b. Verilecek kredinin gerçek tarımsal ihtiyaca yeter ve ihtiyaçla uyumlu bulunması,
- c. Kredi maksadına sarf edilmesi ve çiftçinin üretimine bir fayda katması,
- d. Teknik usullerle tarım yapanların tercih edilmesi,
- e. Verilen kredinin çiftçinin ödeme gücünü aşmaması,
- f. Çiftçi yeni üretim dalları ve teşebbüse girişiyor ise,

bundaki başarı şansı için maliyet rantabilitesi, verilecek kredinin yatırılacağı teşebbüsten elde edilecek gelirin çiftçinin zati masraf ve ihtiyaçlarını karşıladıktan sonra borcu faizi ile birlikte karşılaması.

- g. Çiftçinin teminat durumunun yeterli olması.

Tablo (4): 1986-1987 Yılları İtibariyle T.C.Z.B.'nin Kaynakları ve Dağılımı

1986 Yılı T.C.Z.B. Kaynakları ve dağılımı			1987 yılı T.C.Z.B. kaynakları dağılımı	
		%		%
A- Özkaynaklar	110.000.000	2.3	180.340.086	2.5
B. Yabancı Kaynaklar	4.772.257.210	97.7	7.095.231.000	97.5
- Fonlar	118,027.210	2.4	154.231.000	2.1
- Mevduat	3.066.010.000	62.8	4.300.000.000	59.1
- Dış kaynaklar	187.500.000	3.8	270.000.000	3.7
- Döviz tevdiatı	450.000.000	9.2	810.000.000	11.1
- M.B. kredileri	205.000.000	4.2	428.500.000	5.9
Muhtelif borçlar alacaklı geçici hesap	745.660.000	15.3	1.132.500.000	15.6
Genel Toplam	4.882.257.210	100.0	7.257.571.086	100.0

Kaynak: T.C.Z.B. (1987), Genel Müdürlüğü Hesap Yıllıkları

Tablo (5): Tarım Sektörüne Açılan Kredi Miktarları ve Bunun İçinde T.C.Z.B.'nin Payı (1000.₺.)

Yıllar	T.C.Z.B.'nin Tarım kredileri Toplamı	Ticari Bankaları Tarım Kredi Toplamı	Toplam Tarım kredileri	Toplam Tarım kredileri içinde T.C.Z.B. kredilerinin Payı, %	T.C.Z.B.'nin aşağı bütün kredileri toplamı	T.C.Z.B.'nin toplam kredileri içinde tarım kredilerinin Payı, %
1976	45.490.665	325.216	45.815.818	99.2	54.440.000	83.0
1977	54.157.511	375.658	54.533.169	99.3	65.895.940	82.0
1978	61.722.384	433.918	61.156.302	99.3	75.067.737	80.8
1979	115.405.649	540.591	120.811.550	96.0	134.445.527	85.8
1980	193.952.092	884.248	194.836.340	99.5	254.699.381	76.1
1981	335.274.000	4.688.000	340.240.000 (x)	98.5	418.881.000	80.0
1982	346.993.000	6.144.000	353.733.000 (x)	98.0	445.316.000	78.0
1983	504.338.000	6.838.000	511.590.000 (x)	98.5	611.094.000	82.5
1984	523.079.000	5.118.000	528.496.000 (x)	98.9	681.515.000	76.8

(x) Toplama diğer özel yasalarla kurulan bankaların tarıma açtığı kredilerde dahil edilmiştir.

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği, Bankaların yıl sonu Bilanço, kâr ve zarar hesapları, teşkilat, mevduat ve kredileri hakkında bilgiler.
Yayın serisi (1976,, 1984).

Tablo (6): T.C.Z.B.'ca Tarım Sektörüne Açılan Kredilerin Türlerine Göre Dağılımı (1000.-TL)

Yıllar	Doğrudan Üreticilere Açılan Krediler				Kooperatiflere Açılan Krediler				T.Z.D.K. Kredileri		
	Normal toplam kredi	%	Kontrollü zirai kredi	%	Özel fon. açıl. kredi	%	T.k.k. aç. kredi	%	T.s.k. açıl. kredi	%	T.Z.D.K. kredi
1976	6.038.071	15.4	677.258	1.7	568.082	1.4	6.036.144	15.2	21.875.195	55.3	4.381.780
1977	7.098.453	14.8	1.108.028	2.3	908.044	1.9	7.853.709	16.0	29.253.530	62.0	1.479.530
1978	8.805.381	13.7	2.008.354	3.1	1.662.110	2.6	10.677.361	16.6	39.091.618	54.7	5.933.078
1979	12.809.515	10.8	3.691.800	3.0	1.561.668	1.3	17.751.910	14.9	61.717.414	51.6	22.111.106
1980	24.413.918	13.0	8.175.998	4.4	3.924.120	2.1	36.439.648	19.8	95.130.791	51.4	16.873.152
1981	34.499.295	12.9	10.416.351	3.8	6.008.802	2.2	47.243.268	17.8	132.731.313	49.9	36.307.868
1982	62.757.388	27.5	15.402.017	6.8	10.509.917	4.5	67.145.893	29.3	72.415.284	31.5	1.025.052
1983	84.810.653	25.2	15.602.521	4.6	16.639.369	4.9	99.517.871	29.7	113.991.468	34.0	5.000.166
1984	129.410.256	28.9	18.297.423	4.0	32.617.415	7.2	149.769.500	33.5	117.492.394	26.4	-

Kaynak: T.C.Z.B. (1976,, 1984) Hesap Yıllıkları Genel Müdürlük Raporlarından yararlanılarak hazırlanmıştır.

Tablo (7): T.C.Z.B. Tarım Kredilerinin 1986-1987 Yılı İtibariyle Dağılımı (1000.-Tl.)

Kısa vadeli Tarımsal Krediler	1986 yıl sonu gerçekleşme	1987 Prog- ramı	Orta ve uzun vadeli Tarımsal Kred.	1986 yıl sonu gerçekleşme	1987 Prog- ramı	Kredilerin sı- rına göre dağı- lımı	
						1986	19
						%	%
A-Tarımsal Üretim Kredileri							
-Zirai Krediler	253.000.000	431.000.000	Zirai Krediler	147.000.000	275.000.000	Kıs.Vad, 75.2	7
						tar.kre.	
-Su Ürünleri kredileri	4.420.000	7.000.000	Su ürün.kredi.	12.580.000	18.000.000		
-Kontrollü Z.kredileri	16.000.000	19.000.000	Kont.Zir.Kredi.	65.000.000	81.000.000	Orta ve	
-Teşvik ve Geliş.kredi.	113.950.000	140.000.000	Teşvik ve Geliş.kredi.	151.050.000	245.500.000	uzun vadeli	
-Toprak ve Tarım Ret.Kred.	4.000	206.000	Top.ve T.Ref, kre.	6.000	4.000	T.Kredi.	
-T.Kre.Koop.açıl.krediler	256.000.000	410.000.000	T.Kre.Koop.Aç. kre.	39.000.000	90.000.000		
-Tohumluk krediler	12.300.000	15.300.000	T.sat.koop.Aç. kre.	155.561.000	230.000.000	Krediler 24.8	2
						100.0	1
-Gübre tedarik kredileri	80.000.000	100.000.000					
Kısa Vadeli Tarımsal Üretim kre.Toplama	735.674.000	1.122.506.000					
B-Kısa Vadeli dest.kredi.	534.439.000	824.249.000					
C-Tar.ve Tar.San.Ür. ihracat kredileri	100.000.000	235.000.000					
D-TMO ve Çaykura açılan krediler	360.000.000	370.000.000					
Kısa vadeli tarımsal krediler toplamı	1.730.113.000	2.551.755.000	Ort.ve Uz.Vad. Tarımsal kre.	569.197.000	939.504.000		

Kaynak: T.C.Z.B. 1987 Yılı Programından hazırlanmıştır.

Tablo (8): 1984 Yılı Sonu İtibariyle TCZB'nin Tarım Kredilerinin ve Tarımsal Üretim Değerlerinin Bölgelere Göre Dağılımı

Bölgeler	Tarımsal Kredilerin Bölgelere Göre Dağılımı (%)	Genel Üretim Değeri İçinde Bölgenin Payı (%)
1.Orta Kuzey Bölgesi	11.4	12.3
2. Ege Bölgesi	17.4	19.8
3. Marmara Bölgesi	13.7	9.8
4. Akdeniz Bölgesi	19.6	15.6
5. Kuzey Doğu Bölgesi	3.6	4.8
6. Güney Doğu Bölgesi	3.2	8.6
7. Karadeniz Bölgesi	18.0	9.7
8. Orta Doğu Bölgesi	5.0	7.0
9. Orta Güney Bölgesi	7.8	12.6
Kıbrıs	0.3	-
TOPLAM	100.0	100.0

Kaynak: T.B.B. Bankaların Yıl Sonu Bilanço Kâr ve Zarar Hesapları, Teşkilat, Mevduat ve Kredileri Hakkında Bilgiler Yayın Serisi-(1976,....., 1984).
Türkiye Tarımsal Üretim Değeri (1976,, 1984) Yıllıkları, TCZB Yayınları

Tablo (9): T.C.Z.B. Tarafından Açılan Tarımsal Kredilerin Geri Dönme Oranları (%)

Yıllar	Normal Tar. Kredi	Kontrol. Zir. Kredi	Özel Fon. Açılan Kredi (x)	Doğrudan Üretici. Açılan Kredi	T.K.K. Açılan Krediler	T.S.K. Açılan Krediler	TZDK Kredi	Genel
1976	64.7	70.7	63.6	66.0	100.0	71.8	100.0	75.4
1977	68.6	73.0	41.6	67.4	98.6	65.4	100.0	72.0
1978	74.4	76.3	51.7	71.8	99.1	66.1	100.0	72.2
1979	80.2	83.6	67.5	79.0	100.0	75.1	100.0	80.9
1980	82.5	86.2	78.9	82.0	100.0	77.5	100.0	83.4
1981	80.8	81.1	78.8	81.0	100.0	76.5	100.0	87.7
1982	74.9	71.8	73.5	74.2	100.8	85.2	100.0	86.6
1983	76.7	70.2	74.5	75.4	100.0	71.7	100.0	80.3
Ortalama	75.3	76.6	66.2	74.6	99.7	73.6	100.0	80.1

(x): Özel Fonlardan açılan kredilere geliştirme ve kredi teşvik kredileri ile taksitlendirilen fon kredileri, hesap katılmamıştır.

Kaynak: T.C.Z.B. (1976,....., 1983) Hesap yılı Genel Müdürlük Raporları Yıllık Yayın Serisinden Yararlanarak hazırlanmıştır.

Tablo (10): T.C.Ziraat Bankası Yıllık Plasmanları ve
Tarım Sektörüne Ayrılan Plasmanlar

Yıllar	Genel Plasman Tutarı (1000.-Tl.)	Tarım Sektö- rüne Ayrılan (1000.-Tl.)	Tarım Sekt- örüne Ay- rılanın Genel oranı (%)
1983	779.124.000	685.600 633	85.8
1984	1.000.593.733	792.987.000	79.3
1985	1.345.950.837	1.096.457.000	81.5
1986	2.033.250.000	1.793.250.000	88.2
1987	4.093.259.000	3.491.259.000	85.3

Kaynak: T.C.Z.B. Plasman Programları (Anon.) T.Z.O.B.
Zirai ve İktisadi Rapor. 1986-87 Yıllığı

Tablo (11): T.C. Ziraat Bankası'na Tarım Sektörüne
Ayrılan Plasmanlar

Yıllar	Tarım Sekt.Ayrılan Plasmanlar (1000.-Tl.)	Genel Endeks	Zincirleme Endeks
1983	658.600.633	100.0	100.0
1984	792.987.000	115.7	115.7
1985	1.096.457.000	159.9	138.3
1986	1.793.250.000	261.6	163.5
1987	3.491.259.000	509.2	194.7
1988	5.200.000.000	759.1	148.9

Kaynak: T.C.Z.B. Plasman Programları (Anon.) T.Z.O.B.
Zirai ve İktisadi Rapor 1986-87 Yıllığı

3.2. Kontrollü Ziraî Kredi

3.2.1. Kontrollü Ziraî Kredi Kavramı, Türkiye'de Uygulaması ve Bu Sisteme Duyulan İhtiya- cın Nedenleri

Kontrollü tarımsal kredi geleneksel krediden farklı bir işleyişe sahiptir. Bu sisteme göre yeterli kredi ile birlikte teknik bilgide çiftçiye götürülmekte ve verilen kredinin amacına uygun olarak kullanılması etkin bir biçimde kontrol edilmektedir. İlk olarak A.B.D.'de geliştirilen bu sistem daha sonraları özellikle Güney Amerika ve bazı Asya ülkelerinde kendi koşullarını yapılarak değiştirilen ufak farklılıklarla uygulanmış ve halen uygulanmaktadır.

Türkiye'de yürütülmekte olan tarımsal kredi politikası ve sistemin günün gereksinimlerine daha uygun ve ülke tarımına daha yararlı duruma getirilmesi amacıyla kontrollü kredi uygulaması hazırlıklarına 1960 yılında başlanmış ve bu arada çalışmalara temel olmak üzere milletler arası kalkınma teşkilatı (AID) tarafından tarımsal kredilerden ilişkili birde rapor hazırlanmıştır. 3 Yıllık bir çalışma sonucu 1963 yılında Hükümetle AID arasında bir anlaşma imzalanmıştır. İlk olarak 1964 yılında pilot bölge olarak seçilen Denizli ve Erzincan illerinden uygulamaya geçilmiştir.

Kontrollü kredi uygulamasında çiftçinin her türlü işletme yatırım kredisi gereksinimi karşılandığı gibi çiftçiye işletmenin yeniden düzenlenmesinden yönetiminden ileri tarım tekniğinin uygulanmasından elde edilen ürünlerin değerlendirilmesinde teknik bilgide verilmektedir.

Böylece tarım işletmelerinin üretim kaynaklarını en etkin biçimde değerlendiren ekonomik üniteler haline getirilmesi üretim artışı ile çiftçi ailesi yaşama düzeyinin yükseltilmesi ve alınan kredinin zamanında geri ödenmesinin sağlanması amaçlanmaktadır. Bu amaçlara ulaşmak için önceden yapılan plan ve projelere göre verilen kredi etkin bir biçimde kontrol edilmekte, ancak bu kontrol daha ziyade eğitici ve yardım edici bir nitelik taşımaktadır. Yeterli kredi yanında teknik yardım ve etkili kontrol bu sistemin ayrıca ve başlıca özelliğidir ¹.

Tarım işletmelerinden gelirin arttırılmasından sermayeden başka çiftçinin kültür ve teknik bilgi seviyesi işletmenin organizasyonu ve mevcut sermayenin en iyi şekilde kullanılması da büyük önem taşımaktadır.

Az gelişmiş ülkelerde kredinin üretimin arttırılmasından fazla etkili olamamasının başlıca nedenleri verilen kredinin yetersizliği, çiftçinin teknik bilgi seviyesinin düşüklüğü tarımsal yayım örgütü ve kredi kurumları ile çiftçi arasındaki işbirliğinin yetersizliğidir. ²

Bu durum göz önüne alınarak bir tarımsal işletmenin tüm sorunlarını birden ele almak onu ekonomik bir ünite haline getirmek çiftçiye modern tarım yöntemlerini öğretmek projeye dayalı olarak yeterli miktarda kredi vermek ve bu kredi yerine sarfını sağlamak kontrollü zirai kredi sisteminin önemini koymaktadır.

1. Ahmet Erkuş, A.g.e. Sh. 35-36

2. II. İktisat Kongresi Tarım Komisyonu Tebliğleri,
"Tarımda Kredi Politikası Sorunları ve Çözüm Yolları"
Sh. 838-839

Bir kredi sisteminin açılan kredinin bilgili kullanılmasında yerine sarfında, dekar ve hayvan başına verimlerin yükseltilmesinde tarıma elverişli olmayan arazilerin tarıma açılmasından çiftçide ekonomi fikrinin gelişmesinde büyük rolü olmakta, çiftçinin ödeme gücü artmakta ve bu suretle kredinin geri ödenmesinden güvenlik altına alınmaktadır¹.

Ayrıca bu sistemde sadece küçük ve orta tarım işletmelerine kontrollü zirai kredi verileceği hedeflendiğinden bu işletmeleri kontrollü zirai kredi ile büyük işletme haline getirmek yerine birer ekonomi ünite haline dönüştürmek amaç edinilmiştir.

Kontrollü Zirai krediye olan ihtiyacın artmasının sebepleri:

Çiftçiye kontrollü tarımsal kredinin açılmasının nedenlerini şöyle sıralayabiliriz².

Yetersiz ölçüdeki tarımsal krediler tarımsal işletmeler için gerekli tarımsal yatırım gerçekleştirmeye olanak vermediği gibi yıllık işletme kredisi ihtiyaçlarını karşılamaktan çok uzaktır.

Krediler genel olarak etkili bir kontrol altına alınmamıştır. Bir yandan kredi açılan çiftçi sayısının çokluğu, diğer yandan da kredileri miktar bakımından bu kontrollü makul ve ekonomik kılmayacak derecede düşük bulunuşu etkili bir kontrol yapılamamasının başlıca nedenleridir.

1. İbrahim Aksöz, Zirai Kredi, A.Ü. Yayınları No: 227 S. 135-136

2. Nesibe Göksay, "Kontrollü Kredi Alan Bir İşletmenin Ekonomik Analizi", Sf. 10-11

Yeterli kredinin yanında amaca uygun teknik bilginin de verilmesi gerekmektedir. Bu konu yapılan harcamadan yeteri kadar fayda sağlaması açısından önemlidir.

Abonman kredisi biçimindeki tarımsal kredilerinden yavaş yavaş terk edilmesi ve bunun yerine her çiftçinin toprağı ve olanakları ile tüm olarak ele alınıp belirli dönemde kârlılık ve verimliliğin geliştirilmesi ve güçlü olarak ekonomik ünite haline getirilmesi zorunluluğı bulunmaktadır.

Kalkınma planlarımızda orta ve uzun vadeli ve projeye dayalı yatırım kredilerine öncelik verilmesini öngörmektedir.

Yukarıda belirtilen nedenlerle, çiftçiye yeterli seviyede ve kontrollü olarak açılan bu kredilerde başarıya ulaşabilecek şekilde şu ilkeler göz önünde tutulur.

1. Bu sistemin amacı, çiftçilere bol miktarda kredi sağlamak olmayı, çiftçinin eğitimi ve kalkınmasıdır.
2. Her çiftçi bu krediden yararlanamaz. Seçilecek olan çiftçilerin küçük nitelikte çiftçi oluşu ve kendi olanakları ile planladığı faaliyeti yapamayacak nitelikte olması gerekir.
3. Sistem bankaca hazırlanıp çiftçiye zorla kabul ettirilen projelerin finansmanı demek değildir. Çiftçi ile birlikte hazırlanacak uzun vadeli planın uygulanması süresince çiftçi devamlı eğitilir. Bu sürenin bitiminde çiftçinin hem teknik hem de mali olanakları yönünden sorunlarını kendisi çözümleyecek duruma getirilmesi amaç edinilir. Çiftçinin yapılacak işlerin mahiyetini iyice kavraması şarttır.

4. Kendi mali olanakları gerekli işleri yapmaya yeterli olanlara kredi açılmaması önemlidir. Öte yandan krediye ihtiyacı olan çiftçiye de ancak aynı ve nakti olanakları ile başaramayacağı işler için kredi açılması esastır.
5. Çiftçi tüm tarımsal faaliyetleri ile ele alınmalıdır. Çeşitli tarımsal faaliyetlerden ve arazilerden bir kısmını dikkate almak, bir kısmını ise planlama dışı bırakmak mümkün değildir.

3.2.2. Kontrollü Zirai Kredinin Faydaları

Kontrollü Zirai kredinin tarım kesimine ve çiftçi ailesinin ekonomik durumuna olan katkısını şöyle inceleyebiliriz ¹.

- a) Çiftçinin sosyal ve ekonomik durumuna katkısı olmaktadır. Daha öncede açıklandığı gibi KZKK çiftçiye kredi yanında bilgiyi de beraberinde götürdüğünde çiftçiye planlı bir üretim yapma şeklini öğretmektedir. Bunun sonucu olarak çiftçide ekonomi fikrinin yerleşmesine imkân vermektedir. Kontrollü kredi ile birlikte götürülen teknik bilgi de çiftçinin en gelişmiş tarım tekniğinin gelişmesine yardımcı olmakta ve çiftçinin münavebeli tarıma alıştırmaktadır. Bu yöntem çiftçinin gelirinin artmasına ve kalınmasına yardım etmektedir.

1. T.C. Ziraat Bankası Genel Müdürlüğü Yayınları No:1
Sf. 4, Ankara, 1977

- b) Verimin arttırılması ve daha fazla üretim için katkısı bulunmaktadır. KZKK Programına alınan çiftçiye ilk dönemde kendine yeterli halde üretim yapabilecek plan yapılır. Bu yapılırken genel olarak çiftçi ailesine o yılki ve gelecek yıllardaki her türlü ihtiyacı göz önüne alınarak bu ihtiyacı karşılayabilecek ve biraz da tasarruf yapabileceği gelir seviyesi amaçlanır. Uzun dönemde ise işletme büyüklüğü her türlü tarımsal faaliyete uygun ise pazara dönük ve daha fazla üretim için uzun vadeli plan yapılabilir.
- c) Uygun geri ödeme kolaylığı sağlama açısından ise bu sistemde verilen kredinin tahsilini garanti altına alabilmek için her yıl yıllık planlar yapılır. Yıllık planlarda işletmenin o yılki gelirinde o yıla ait cari masrafları çıkıttıktan sonra net bakiye bırakması amaçlanır. Bu net bakiye hesabı çiftçinin o yılki borcunu ödeme gücünü ortaya çıkarır. Planlamacı plan yaparken her türlü ihtimali düşünmek zorundadır. Aksi halde net bakiye miktarı taksit miktarının altına düştüğü zaman üretim artışı sağlayamadığı gibi borçları da ödeyemez duruma gelir.
- d) KZKK Çiftçileri daha fazla üretime özendirme görevi yapmaktadır. KZKK kısaca kredi ile demonstrasyon sistemidir. Ancak denenmiş bir metodu uygulamak söz konusudur. Denenmiş bir metodu çiftçide denemek çiftçiye mali külfet yüklemekten başka bir şey değildir. Yıllarca denenmiş karlılığı ispatlanmış üretim kolları o bölgeye adapte edilmek üzere demonstrasyon mahiyetinde tatbik olunur. Bu sistem ile kredi almayan diğer üreticilerde bu sistemden yararlanan işletmelerdeki yeni teknikleri kendilerine uygulama yolunu seçebilirler.

Kontrollü Zirai Kredi sisteminin bu çok yönlü amaçlarına değindikten sonra, bu sistemin başlangıcından bu yana gelişimini inceleyecek olursak, Türkiye'de 1960'lı yıllardan beri uygulanan bu sistemin durumunu onaylayan proje sayılarına bakmakla Grafik-1'de görmek mümkündür. 1960'lı yılların başına kadar onaylanan proje sayısında genelde bir artış olmakla birlikte bu artış 1980 yılından sonra azalarak en son 1985 yılında ilk başlangıç yılına tekrar dönmüştür.

Ayrıca Tablo (13)'da görüleceği gibi, yıllar itibariyle açılan kontrollü zirai kredi miktarları verilmiştir. Ancak bir hesaplama yapılması gerekirse bu rakamların çok düşük olduğunu yani Ziraat Bankası'nın vermiş olduğu tüm kredilerin içinde % 4 ile % 8 li oranlar arasında seyrettiğini söyleyebiliriz. Grafik 1 ve Tablo (13) dan izlenebileceği gibi 1980 yılından sonra onaylanan proje sayısında azalış olduğu halde açılan kredi miktarında bir artış görülmektedir. Bu durum o dönemdeki aşırı enflasyon oranlarından ve dolayısıyla yatırım maliyetlerinden meydana gelen aşırı artıştan kaynaklanmaktadır.

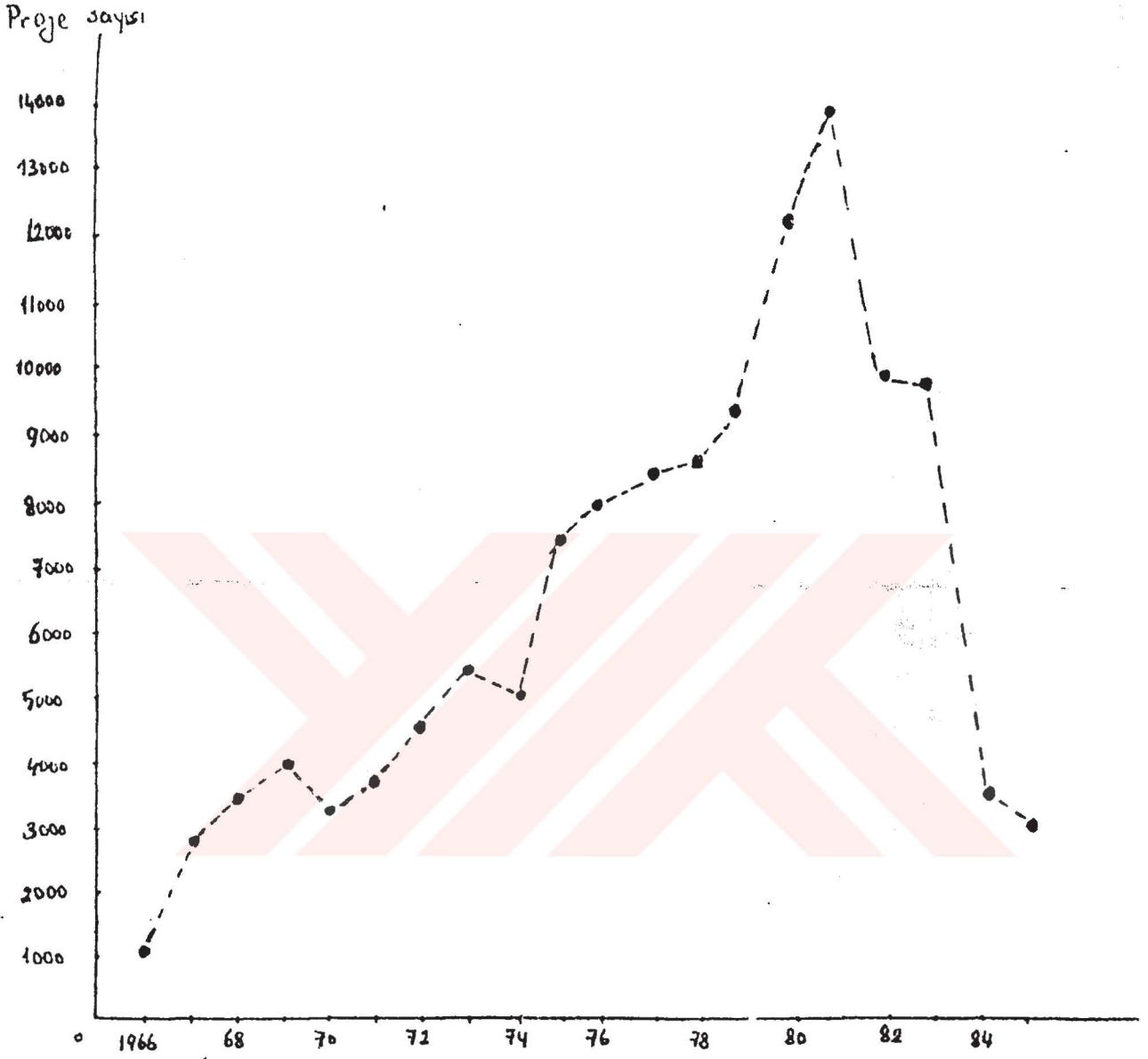
K.Z.K.K. sisteminin tarımsal kredi politikasından bulunan bir takım sorunlara çözüm bulması için uygulamaya geçirilen bir sistem olduğunu söylemiştik. Kontrollü zirai kredi sisteminin yıllar itibariyle gösterdiği durumunda anlaşılabileceği gibi, son yıllarda bu konuda yapılan taleplerin azalmasının sebebi, K.Z.K.K. sisteminin kendi bünyesinden kaynaklanan bir durum olmayıp, ülkenin içinde bulunduğu ekonomik konjonktör ve gelişen ekonomilerde zirai yatırımların kârlılığını kaybetmesi gibi başlıca nedenlerden kaynaklandığını söylemek mümkündür. K.Z.K.K. sisteminde, yapılacak tüm planlar ve bu plan-

larda yer alması düşünölen yatırımlar piyasa rayiçlerine göre hesaplanarak belirlenmektedir. Ancak uzun vadede planlarda hesaplanan maliyetler, ölkedeki mevcut enflasyon düzeyinde her yıl değışiklik gösterdiğinden gerçek manada bir maliyet çıkarmak zor olmakta ve cari yılda yapılacak yatırımlara kredi olarak yaklaşıldığı halde daha sonraki yıllarda yapılacak yatırımlarla ilgili olarak kredi yetersiz kalmaktadır, bu durumda planlanan yatırımlarında gerçekleşmesi tehlikeye düşmektedir.

Verilen kredilerin amaca uygun olarak kullanılıp kullanılmaması konusunda da K.Z.K.K. sisteminin temelinde yatan kontrol mekanizması genelde kredileri yerine sarfını sağlamaktadır. Bu yatırım kredilerinde sağlanılmaktadır, ancak işletme ve donatma kredilerinde bunu söylemek zordur. Bunun sebebi de üreticilerin bu sistemin yararına gerçekten inanmamalarına üretici ile kredi mühendisi ve Banka arasında bir güven ortamının yaratılmamasıdır.

Üreticilerin planlanan konuyla ilgili olarak dürüst çalışmamalarına kredinin amacına kullanılmamasını engellemektedir. Kredinin zamanlaması konusunda ise herhangi bir sorun bulunmamaktadır. Çünkü gerçekleştirilecek tüm yatırımlar tarımsal üretim periyodunun başlangıcına denk gelecek şekilde planlanarak, kredinin bu dönemde verilmesi sağlanmaktadır.

Her ne kadar K.Z.K.K. sisteminin bir amacıda açılan kredinin zamanında geri dönmesinin sağlanması olmuşsa da, bu amaç Türkiye'de pek gerçekleşmemiştir. Bu sistemde kredinin geri dönüş oranı % 90-% 100 olması gerekirse de bu oran Türkiye'de yıllar itibariyle değışiklik göstermekle birlikte % 73 düzeyinde kalmıştır. Bu sonuç K.Z.K.K. sisteminin felsefesine ters düşmektedir.

Grafik-1: KZKK'lerinde Projelerin (Onaylanan)
Yıllar İtibariyle gelişimi

Kaynak: T.C. Ziraat Bankası Faaliyet Raporları
(Muhtelif yıllar)

Bu tür sorunların ortaya çıkmasına sebep olan bahsedilmeyen diğer bir konuda bu sistemin gerçekleşmesinde görev alan Mühendislerinin ekonomi ve işletmecilik bilgisine sahip olmamalarıdır. İş yoğunluğunun fazla olması ve kontrol için gerekli bir takım fiziksel imkânlarında kredi mühendislerine sağlanmaması önemli bir eksikliklerdir.

Tablo (12) Yıllar itibariyle Sektörlere Açılan Kredilerin % Dağılımı

	1980	1981	1982	1983	1984	1985
TARIM	18.5	20.2	18.6	21.2	16.9	21.9
SANAYİ	33.4	34.8	30.9	21.7	27.2	23.4

Kaynak: T.C. Merkez Bankası Ekonomik Raporlar
(Muhtelif yıllar)

Tablo (13): Yıllar İtibariyle KZK'ler ve İşletme
Başına Düşen Ortalama Kredi

Yıllar	Açılan Toplam KZKK (Tl.)	İşletme Başına Düşen ort.KZKK (Tl.)
1976	650.525.866	48.895
1977	843.623.134	56.238
1978	1.319.084.455	67.445
1979	2.507.127.454	88.511
1980	5.530.252.945	133.598
1981	6.529.730.427	182.477
1982	10.113.474.153	253.844
1983	8.932.833.751	312.195
1984	12.004.063.741	398.292
1985	11.527.740.111	477.432

Kaynak: T.C. Ziraat Bankası Hesap ve Plasman
Çetvelleri (Muhtelif yıllar)

4. TARIM KREDİ KOOPERATİFLERİNCE VERİLEN KREDİLER

4.1. Kredi Kooperatifleri ve Kooperatif Kredinin Anlamı ve Önemi

Genel anlamda kooperatif yolu ile kredinin başlıca gayeleri şu şekilde özetlenebilir ¹.

1. Tasarrufu teşvik ederek sermaye arzını arttırmak,
2. Bölge dışından yeni sermaye kaynakları temin etmek,
3. İkrası daha dikkatli yaparak ve verilen kredileri devamlı kontrol ederek kredinin daha etkin bir şekilde kullanılmasını sağlamak ve riski azaltmak,
4. Yeterli miktarda teminat sağlayarak ödünç veren kurumların riskini azaltmak,
5. Düşük işletme masrafları ile, kredi maliyetini olabildiğince düşük düzeyde tutmaktır.

Kredi kooperatiflerinin takip edecekleri politika-
da aşağıdaki hususları göz önüne almaları gerekir ².

1. İhtiyaç duyulan kredinin çoğunluğunun kooperatifler kanalı ile çiftçiye intikali kooperatif yönetiminde sorumlulukların dağıtımı ve kooperatif yönetimine kredi alan çiftçilerin katılmalarını temin etme,

-
1. H. Belshaw, "Cooperative Credit" Proceedings of the international Conference on Agricultural Cooperative Credit. Vol.1 University of California, 1952, P. 371
 2. FAO. New Approach to Agricultural Credit, Agricultural Development Paper No: 77, Rome, 1964, P. 10-11

2. Kooperatif yönetiminde iyi hizmetin esas olması ve masrafların fazla yüksek olmaması,
3. Faiz oranının, ikrazatta kullanılan sermayenin maliyeti ile kooperatifin idamesi veya yönetimin giderlerini karşılayacak miktardan fazla olmaması,
4. Kooperatif müdür ve memurlarının bankacılık, kooperatifçilik ve tarım alanlarından özel bir eğitime tabi tutulması ve idarecilerinin güvenlik içerisinde çalışmalarını sağlayacak tedbirlerin alınmasıdır.

4.2. Bazı Ülkelerde Kredi Kooperatifçiliğine Bir Bakış

Özellikle Avrupa Ülkelerinde tarım kredi kooperatifçiliği hayli gelişme göstermiştir. Tarım kredi kooperatiflerinin bu ülkedeki gelişimi yapı bakımından aynı değildir. Bu bakımdan ülkeleri başlıca iki gruba ayırmak mümkündür.

Tarım Kredi Kooperatiflerinin (TKK) devlet yardımı ile geliştiği ülkeler

Tarım Kredi Kooperatiflerinin (TKK) devlet yardımı olmadan geliştiği ülkeler

TKK'lerinin devlet yardımıyla ve devlet yardımı almadığı ülkeleri birbirinden ayırmak kolay değildir. Devlet yardımı olmadan gelişen kooperatifler Almanya'yı yani Raiffeisen kredi kooperatifçiliğini örnek almışlardır. Raiffeisen tipi tarım kredi kooperatifleri

Almanya haricinde Avusturya, İsviçre, Holanda, Lüksemburg'da "Raiffeisen Kooperatifi" adı altında kurulmuş ve gelişmişlerdir. Bu ünlü kooperatifçiliğin temel ilkelerine kısaca değinmek yararlı olacaktır.

Almanya'da Zirai Kredi Kooperatiflerinin esasları Raiffeisen tarafından ortaya konmuştur. O zamandan beri bu esaslar üzerinde büyük değişiklikler olmamıştır. Bugün ileri ülkelerdeki zirai kredi kooperatifleri Raiffeisen kooperatiflerinin esaslarını bazı değişikliklerle tatbik etmektedirler.

Raiffeisen kredi kooperatiflerinin idari ve iktisadi prensiplerini şöyle sıralayabiliriz.

Kooperatiflerin Hisse Senetsiz Kuruluşu:

Kuruluşlarında hiç bir sermayeleri olmayan zirai kredi kooperatifi tam bir şahıs birleşmesidir. Böylece sermayesiz olarak teşekkül etmiş olan Raiffeisen kooperatifleri ortaklarına verecekleri krediyi 3. şahıslarda (ortak olan veya olmayanların kooperatife yatırdıkları tasarruflar kooperatif bankaları ve diğer bankalardan) tedarik etmekte idiler.

Fakat zamanla Zirai Kredi Kooperatiflerinin hisse senetsiz kuruluşu esası değiştirilmiş ve her ortağın giriş anında en aşağı bir hisse senedi alması şartı konmuştur.

Sınırsız sorumluluk; Raiffeisen kooperatiflerinde ortaklar, kooperatifin 3. şahıslara olan borçlarına karşılık bütün servetlerini karşılık göstererek müşterek bir sorumluluk yüklenmişlerdir. Ortakların yüklenmiş oldukları bu tip mesuliyete sınırsız sorumluluk ismi verilir.

Sınırsız sorumluluk esastan dolay Raiffeisen kooperatiflerinde ortakların kalitesine çok dikkat etmek gereği doğmuştur. Ortaklar kooperatifin gayesini kendi sorumluluk ve vazifelerini iyice harcamış insanlar olmalıdırlar. Gene bu prensipten dolay Raiffeisen bu kooperatiflerinden ortaklar faaliyetleri ve iş yapma kabiliyetleri ile birbirlerini iyi olarak tanıyan insanlardır. Aksi halde iyi olarak tanınmamış bir kimsenin böyle bir kooperatife girmesini hiç bir ortak kabul etmez.

Çalışma Sahasının Darlığı:

Raiffeisen kredi kooperatiflerinden dar sahada çalışmak esastır. Faaliyet sahaları ekseriye bir köy hudutları veya en fazla bir nahiye hudutları içindedir. Ortak adedinin de 50 veya 60'ı geçmemesi arzu edilir.

Bu prensip, Raiffeisen kooperatifleri için çok önemlidir. Zira ancak bu prensibin uygulanmasıyla ortaklar sınırsız sorumluluk yüklenebilirler.

Memurların Ücretsiz Çalışması:

Raiffeisen kooperatiflerinden muhasebesinden başka memurlara maaş verilmemek esastır. Bu şekilde asıl gayeler dışında sarf edilmesi ve kredinin kaliyetinin yükseltilmesi önlenmiş olur. Raiffeisen kooperatiflerinden tatbik edilen dar saha prensibi'de kooperatifin bizzat ortaklar tarafından ücretsiz olarak idare edilmesini kolaylaştırır.

İhtiyat Sermaye Toplanması:

Raiffeisen Kredi Kooperatiflerinden elde edilen senelik kazancın üçte ikisi-devamlı ve taksim edilmez. Bir ihtiyat sermaye olarak ayrılır. Böylece verilen kredilerin ödenmelerinin gecikmesi veya bazen hiç ödenmemeleri halinde 3. şahıslara olan borçlar şayet kafi gelirse bu ihtiyat sermayeden ödenir. Bu suretle zararlar ihtiyat sermayesinden karşılanmış olur.

Raiffeisen Kooperatiflerinin İdaresi:

Bu kooperatiflerinin organları şunlardır;

1. Genel Kurul
2. Yönetim Kurulu
3. Denetim Kurulu

Genel kurul kooperatifin bütün ortaklarının iştirak ettiği bir meclistir. İdare heyeti bir başkan olmak üzere beş üyeden denetleme Kurulu'da 4'den altıya kadar değişen üyelere ibarettir.

Ortaklara Kredi Vermek:

Raiffeisen kooperatiflerinde ortaklara ancak gerekli ve ekonomik amaçlı işler için kredi verilebilir. Yani kredi yalnız üretim için verilir.

Verilen kredinin yalnız üretim işlerinden kullanılmasına sağlamak maksadıyla kooperatif yönetim kurulu talep edilen krediyi tetkik eder ve verdiği kredinin sarfını kontrol eder. Raiffeisen kooperatifinden kredi talebinde bulunan bir ortak alacağı parayı nasıl sarf edeceğini bildirmek mecburiyetindedir. Böyle bir talep üzerine yönetim kurulu kredi alanını ve kullanımını ekonomik olup olmadığını tetkik eder.

Bu şekilde ortağın kredi talebinin kabul edilmeden

önce yönetim kurulunca incelenmesi hem ortakların hem kooperatifin menfaatleri icabıdır. Ortağın bilgisizliği yüzünden ekonomik olmayan ve dolayısıyla bir kazanç temin edemeyeceği işlere borçlanarak yatırım yapması önlenmiş olur. Verimli işlere sarfedilmiş olan borçların geri ödenmesi daha kolay olacağından kredilerin ortaklarda donması ihtimali ortadan kalkar ve kooperatifte daha rahatça çalışır.

Devlet yardımına dayanan tarım kredi kooperatiflerine Fransa, A.B.D. örnek gösterilebilir. Arjantin, Kolombiya, Venezuela, Japonya, Yunanistan ve Türkiye'de Tarım Kredi Kooperatifleri devlet yardımına dayanmaktadır. İskandinav ülkelerinde ise bu iki sistemin karışımını görülmektedir.

Hollanda Tarım Kredi Kooperatifçiliği:

Hollanda'da dünyanın en ileri tarımsal kooperatif karakterlerinden biri mevcuttur. Kooperatiflerin yollarını bizzat köylü elinde tutmalıdır. Prensibi üzerine kurulmuş ve gelişmiş olan Hollanda Zirai kooperatif hareketi ülkenin her tarafına yayılmışlardır. Bütün lokal zirai kredi kooperatifleri bir merkez kooperatif bankasına bağlıdırlar.

Bu kooperatifler binlerce köylünün ihtiyaçlarından dolayı kendi çalışmaları sayesinde meydana gelmişlerdir. Devletin yardımı ancak kooperatif için kuruluşta noter masraflarını karşılamaktan ibarettir.

Her zirai kredi kooperatifi kendi bölgesinde faaliyet gösterir. Bu hal kooperatifin daha sıhhatli işlemesini temin eder. Zira lokal kooperatiflerin ortakları o bölgede oturmak mecburiyetindedirler. Bu bölgeler

şahısların birbirlerinin mali durumlarını çok iyi bildikleri ufacık yerlerdir. Lokal kredi kooperatifleri çok kolaylıkla kontrol edilebilen birleşmelerdir. Merkez kooperatif bankası onlara gereken talimatı vermekte ve hukuki yardımı yapmaktadır. Hatta onlara bankacılık tekniğinde bile yardım etmektedir. Lokal kooperatifler tamamen müstakil olup; merkez kooperatif bankasının şubesi olmamakla beraber, önemli kararlarda fikir almak zorundadırlar. Hollanda zirai kredi kooperatifleri sınırsız korumluluk esası üzerine kurulmuşlardır. İdarecilerin kooperatife ortak olmaları, kooperatifin daha emniyetli idare edilmesi için en tesirli garantidir. İdareciler ücretsiz olarak çalışmaktadırlar. Yalnız kooperatif müdürü aylık almaktadır.

Hollanda Zirai Kredi Kooperatifleri genel olarak kısa ve orta vadeli kredi vermektedirler. Fakat kazın kafi miktarda sermayeleri olursa uzun vadeli kredi de verirler. Bundan başka küçük lokal kooperatiflerin kuruluş ve gelişmelerini finanse etmeleri de çok önemlidir.

Hollanda'da mevcut zirai kredi kooperatiflerinin sayısı 1300'u bulmaktadır. Bu kooperatiflere 300 000'e yakın çiftçi ortaktır. Hollanda zirai kredi kooperatifine aza olmayan bir çiftçi yoktur denebilir.

Fransa'da Tarım Kredi Kooperatifçiliği:

Devlet yardımına dayanan iyi bir örneği Fransa tecrübesi gösterir. Fransa'da TKK'ne yardım devletin görevidir. Bugün Fransa'da 3800 TKK'nin 2000.000 ortağı mevcuttur. Bu kooperatifler 96 Bölgesel kooperatif bankasından toplanmıştır. Bölgesel kooperatif bankaların

başkan, yardımcısı seçimi ve müdür tayini milli banka tarafından onaylanması gerekir. Milli banka aynı zamanda bölgesel kooperatif bankalarının bilançolarını onaylamaktadır. Milli banka mali otonimiye sahip bir kamu kuruluşudur.

Fransa'da TTK'leri kısa, orta ve uzun vadeli kredi vermektedir. Kooperatifler bu krediler için bölge kooperatif bankalarından borç almamaktadırlar. Bölge kooperatif bankalarında milli bankadan borç almaktadır. Milli bankanın finansmanı ve kaynağı devletçe garanti edilmiş bulunan ve genellikle köylülerce satın alınan konulardır. Bu konular sayesinde üreticilerin tasarruflarını tekrar tarıma yatırma imkanı sağlanmış bulunmaktadır.

Fransız tarım kredi hareketinde kullanılan paranın % 33'u bölge kooperatif bankalarına yatırılmış mevduattan % 39'u bonolardan ve kalan % 38'i ise devlet fonundan sağlanmıştır. Bu bakımdan Fransız kredi kooperatif sistemi devlet ve kooperatiflerin işbirliğinin güzel bir örneğidir. Bu kredi sayesinde devlet tarım politikasını da istediği gibi ayarlayabilmektedir.

4.3. Türkiye'de Tarım Kredi Kooperatifleri (TKK)

Ziraat Bankası daha öncede belirtildiği gibi kredi kooperatiflerine kredi açmak suretiyle finanse etmektedir. Ayrıca kooperatiflerin muhtaç olduğu sevk ve idare kadrosunu yetiştirmeye çalışmaktadır.

Yasal dayanaklarını bahsedilen kanunlardan almakla birlikte bu kredi kuruluşları bir kooperatif olması nedeniyle bir çok işlemlerini ve anasözleşmeleri uyarınca gerçekleştirmektedir¹.

1. Tarım Kredi Kooperatifleri Örnek Anasözleşmesi

Tarım kredi kooperatiflerinin kurulabilmesi için en az 30 üreticinin başvurusu gerekmektedir. TKK'lerine ortak olabilmek için tarımsal üretimde bulunmak zorunludur. Tarımsal üretimde bulunmayanlar kooperatiflere ortak olarak kabul edilmezler.

Otuz üreticinin başvurusu üzerine 1581 sayılı Kanun hükümlerine göre sınırlı sorumlu, değişir ortaklı ve değişir sermayeli bir tarım kredi kooperatifi kurulmasına TKK'leri Merkez Birliği'nce karar verilir. Bu kooperatifler, 1581 sayılı Kanun gereğince, 1163 sayılı kooperatifler kanununa göre kurulan kooperatifler gibi kescil ve ilana tabi değildirler. Kurucu ortaklarca imzalanan kooperatif anasözleşmesi notere onaylattırıldıktan sonra, Merkez Birliği'nce Tarım Orman ve Köyişleri Bakanlığı'nın onayına sunulur. Anasözleşmenin Bakanlıkça onaylanmasından sonra kooperatif tüzel kişilik kazanır. Kooperatiflerin ortak sayıları sınırsızdır.

Bir Tarım Kredi kooperatifi bulunduğu yerdeki TKK'leri Bölge Birliğine girmek zorundadır. Aksi halde 1581 sayılı Kanunun tanıdığı bir takım kolaylıklardan yararlanamaz.

Tarım Kredi Kooperatifleri ve Birlikleri ortakları tarafından seçilen organları vasıtasıyla yönetilir ve denetlenir.

Birim kooperatif Yönetim Kurulu Genel Kurulda ortaklar arasından iki yıl için seçilen 5 kişiden, Bölge Birlikleri Yönetim Kurulları Genel Kurulca temsilciler arasından 4 yıl için seçilen yedi kişi, Merkez Birliği Yönetim Kurulu Genel Kurulca temsilciler arasından 4 yıl için seçilen yedi kişiden oluşur. Birim Kooperatif Müdürleri yada vekilleri, Bölge Müdürü yada vekili,

Genel Müdür veya vekili, Birim, Bölge ve Merkez Birliği Yönetim Kurullarının doğal üyesidirler. Yönetim Kurulları, yasa, anasözleşme ve genel kurul kararları doğrultusunda kooperatif ve birliklerin yönetimi için karar alırlar.

Birim kooperatifi 3. şahıslara karşı kooperatif müdürü Bölge Birliğini Bölge Müdürü, Merkez Birliğini ise Genel Müdür temsil eder.

Ortaklık ise ortaklar kooperatife girişte bir ortaklık payları, kooperatifleri dağıttığı kredilerde kaynak sağlamış olmaktadır. Bu fon, verdiği kredi hacminin takriben 1/3'lük kısmını teşkil etmektedir. Asıl dağıtılan miktar Ziraat Bankası'ndan senet karşılığı alınan borçtur. Ziraat Bankası ise bütün TKK'na verdiği borcu reeskont suretiyle Merkez Bankası'ndan temin etmektedir.

TKK'leri ortaklarına, tarımsal işletmesi ve diğer varlıklarının büyüklüğüne, ürettiği ürünün çeşidine göre en fazla 1.5 milyon Tl.'ye kadar kredi verebilmektedir. Verilen kredi ayni ve nakdi olarak verilmektedir. Kredinin 1/4'ü nakit, 3/4 ü ise ayni olarak verilir. Ayni olarak krediler genellikle, araç-gereç makina ekipmanları, tohumluk, yem, gübre ve mücadeli ilaç şeklinde girdiler olarak verilmektedir.

TKK'leri bölgelere ve üretim alanlarına göre ikraz birimleri uygulamalarıyla standart kredileme politikasını gerçekleştirebilmektedir.

Tablo (14): 1984 Yılı Sonu İtibariyle Türkiye'de
TKK'nin Durumu

A. Teşkilat

1. Faal kooperatif sayısı	2260
2. Kooperatife bağlı köy sayısı	25608
3. Ortak sayısı	1.485.604

B. Mali Kaynaklar (1000.-Tl.)

1. Öz kaynakları

a) Ödenmiş paylar	16.374.176
b) Özkaynak	10.574.541
c) Yedek akçe	4.561.588
Toplam	31.510.306

2. Yabancı Kaynaklar

a) Ziraat Bankası	108.500.000
-------------------	-------------

3. Toplam ikraz gücü	135.448.718
----------------------	-------------

Kaynak: T.C. Ziraat Bankası, Kooperatifler Müdürlüğü
1984 Çalışma Raporu S. 1-4

1984 yılında, 2260 kooperatifin mevcut 1.485.604 ortağından 1.053.768'i borçlu durumdadır. Ortak başına düşen ortalama borç miktarı 157.170.-Tl. dir.

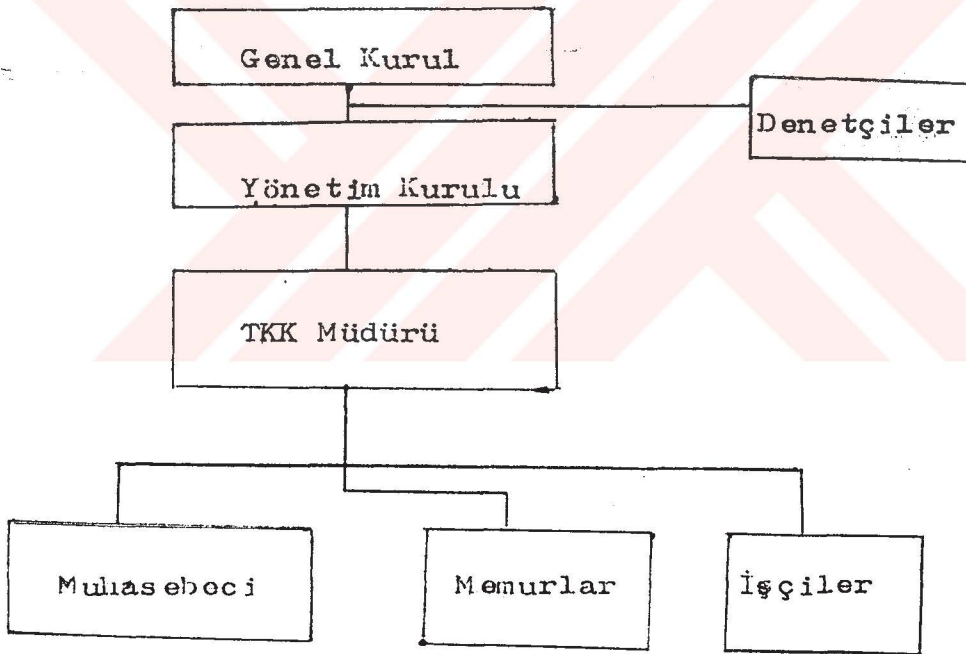
TKK'nin Yedek Akçeleri:

Kooperatifler tahsili olanaksız hale gelen alacaklarına karşılık almak üzere yedek akçe ayırmak zorundadırlar (Ana sözleşme madde: 67).

Yedek Akçe:

1. Ortaklara yapılan ikrazattan kesilecek % 1 lerden,
2. Kooperatiflerden çıkan veya çıkarılan ortakların ortaklık payları ile bunların faizlerinden,
3. Kooperatif adına yapılacak bağışlardan,
4. Hükümetçe sağlanacak fonlardan,
5. Her yıllık safi kârın % 50 sinden,
6. Yedek akçenin gelirlerinden meydana gelmektedir.

Tarım Kredi Kooperatiflerinin Yönetim Organları;

5. TÜRKİYE'DE TARIMSAL FİNANSMAN ve TARIMSAL KREDİ POLİTİKALARI

Türkiye'de bütün bankaları kapsayan bilgilere göre 1984 yılında toplam kredi hacmi 3.918.254 milyon Tl. dir. Bunun 528.496 milyon Tl. si % 13.5 tir Tablo (15). Tablo (15) nun incelenmesinden de görüleceği gibi toplam krediler içinde tarımsal kredilerin payı 1979'da % 22.2, 1980'de % 20.6, 1981'de ise % 21.0 iken giderek azalmış ve sektörün aldığı kredi hacmi % 13.5 lere kadar düşmüştür.

Türkiye'de tarım kesiminin finansmanı ve kredilendirilmesi ile ilgili sorunlar, şüphesiz sektöre bahsedilen kredilerin toplam krediler içerisindeki payının giderek azalması ile ilgili politikalar değildir. Daha bir takım aksayan yönler ve bu aksaklıkların giderilebilmesi için daha iyi bir politika ve uygulamalara ihtiyaç olduğu bir gerçektir.

Bu nedenle uygulamadaki aksaklıklara genel yönleri ile bir göz atmak ve bunların ışığında daha sağlıklı bir politika ilkelerine yer vermek yararlıdır.

5.1. Tarım Sektörünün Finansmanı ve Kredilendirilmesi ile İlgili Bazı Sorunlar

Türk tarım sektöründe aile işletmeleri başına düşen işlenen toprak miktarının azlığı, fazla nüfus, tarımsal alt yapı noksanlıkları, üretim tekniğinin geriliği işletmelerde sabit sermaye oranının işletme sermayesine göre hayli yüksek olmasıyla ilgili

sermaye kompozisyonu ve benzeri diğer nedenlerle sermaye biriktirme olanaklarının sınırlı olması aile işletmelerinin yabancı sermaye (krediye) olan ihtiyaçlarını arttırmaktadır. Ancak kredi teminiyle ilgili bir takım problemlerin varolduğu, krediyi alma ve kullanmanın her zaman yeterince kolay olmadığı, bazı sorunların mevcut olduğu bir gerçektir. Bu sorunları önceki bölümlerde yapılan açıklamalar yardımıyla aşağıdaki şekilde özetleyebiliriz.

- a) Tarım işletmelerinin büyük bir çoğunluğu tarımsal faaliyette bulunabilmek için krediye muhtaçtır.
- b) Tarım sektörü milli gelire katkısı oranında kredi imkânlarından yararlanamamaktadır.
- c) Tarımsal kredilerin bölgesel dağılımında dengesizlik mevcuttur.
- d) Tarım sektörüne genellikle resmi tarımsal kuruluşlar kredi vermekte ticaret bankaları fazla bir katkıda bulunmamaktadır.
- e) Çiftçiye verilen kredi miktarı yetersizdir.

Çiftçilerin yaklaşık olarak % 39'u banka kredilerinden yararlanamadığı gibi büyük bir çoğunluğu (% 60'ından fazlasının) eline geçen kredi miktarı ihtiyacı karşılamadan uzaktır.

- f) Ziraat Bankasınca verilen kredilerin çoğunluğunu (2/3'ünü) kısa vadeli krediler teşkil etmektedir. Orta ve uzun vadeli kredilerin payı düşük (1/3 olduğu gibi zamanla) bu oranda önemli bir değişiklik olmamıştır ¹.

1. İ. Aksöz, TMOBB 34. Genel Kurul Kongre Tebliği 1973 "Türkiye Tarımının Kredi Sorunları ve Çözüm yolları"

- g) Kontrollü kredi uygulamasında ki gelişme kuruluş ve gelişme yılların gerisinde kalmıştır.
- h) Tarım Kredi Kooperatifleri tarım sektörünün kredi ihtiyacının karşılanmasında fazla etkili olmamaktadır.
- Bugünkü durumları ile Tarım Kredi Kooperatifleri tarım sektörüne yeni kaynak sağlamaktan ziyade Ziraat Bankası'ndan aldıkları krediyi ortaklarına dağıtan kuruluşlar halindedir ¹.
- ı) Verilen kredilerin büyük çoğunluğunun kontrollü kredi şeklinde verilmemesi nedeniyle, özellikle üretim amaçlı kredilerin tüketiminde kullanılmasını önlemek güç olmaktadır.
- i) Tarımsal kredilere uygulanan faiz oranları, gerçekte sektörün kaldırabileceği haddin üzerindedir.
- k) Tarımsal kesimin "Sektör Bankası" durumunda olan T.C. Ziraat Bankasının, amacı dışı işlemlere, örneğin, bazı banka kurtarma operasyonlarına (Hisarbank örneğinde olduğu gibi...) girmesi nedeniyle gücü ve fonksiyonu zedelenir olmuştur.
- 1) Tarımsal kredi ve tarımsal kalkınma politikalarının uygulanmasında ilgili kuruluşlar arasındaki işbirliği yetersiz kalmaktadır.

Kalkınma planlarında tarım kredisine geniş yer verilmiştir.

1. İ. Aksöz, TMOBB. 34. Genel Kurul Kongre Tebliği 1973. "Türkiye Tarımının Kredi Sorunları ve Çözüm Yolları".

Planlarda tesbit edilen tarımsal hedeflere ulaşmada tarım kredisinin tesirli bir araç olarak kullanılması ve yapısal ıslahat ve işletmeleri geliştirmek için yapılacak yatırımların desteklenmesi. Bu hususu iyi anlayabilmek gerekir. Plânda tarım politikasının amaçları şu şekilde sıralanmıştır.

1. Enflasyon yaratmadan, milli gelirde % 7 gelişme hızını sürdürmek, aynı zamanda, tarım üretimini çoğaltarak sanayileşmeyi gerçekleştirmek için ihracatı geliştirmek ve sanayinin artan ham madde ihtiyacını karşılamak.
2. Beslenme seviyesini düzeltmek için beslemede, proteinli, özellikle hayvani proteinli besinleri arttırmak.
3. Planın sosyal amaçlarını gerçekleştirmek. Tüketimdeki artışı gelir farklılığının giderilmesi amacına hizmet edecek şekilde düzenlemek işsizliğin giderilmesine yardım etmek, tarım dışı kesimlerin iş yaratma imkânlarının üstünde köyden şehire işçi akımının yarattığı düzensiz şehirleşmeyi engellemek, genel olarak tarım ve toplum kalkınması hamlelerini geliştirmek.
4. Arazi kullanılışında uzun süreli dengeyi sağlayarak planın uzun süreli amaçlarını gerçekleştirmek. Bu husus yalnız kaynakların muhafazasını değil, aynı zamanda kaynaklardan en iyi şekilde yararlanmayı hedef tutmaktadır. Bu duruma göre bir taraftan üretimin arttırılması ve diğer taraftan üretimin istenilen istikamete yöneltilmesinde tarım kredilerinden faydalanılacaktır.

Tablo (15) Toplam Krediler İçinde Tarım Kredilerinin Dağılımı

Yıllar	Açılan Toplam Krediler	Açılan Tarımsal Krediler	Toplam Krediler İçinde Tarımsal Kredilerin Payı (%)
1976	254.745.000	45.815.818	17.9
1977	327.534.815	54.533.169	16.6
1978	371.550.950	61.156.302	16.4
1979	541.943.217	120.811.550	22.2
1980	943.241.000	194.836.340	20.6
1981	1.616.072.000	340.240.000	21.0
1982	2.250.458.000	353.733.000	15.7
1983	2.985.071.000	511.590.000	13.0
1984	3.918.254.000	528.496.000	13.5

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği, Bankaların Yıl Sonu Bilanço, Kâr ve Zarar Hesapları Teşkilat, Mevduat ve Kredileri Hakkında Bilgiler Yayın Serisi (1976,, 1984)

Verimliliği yükseltecek girdilerin daha çok kullanılması sağlamada tarım kredisinden yararlanma. Bu madde ile, çiftçilerin kendi tasarrufları ile verimliliği yükseltecek girdileri kâfi miktarda kullanmadıkları kabul edilerek çiftçilerin sermaye noksanlığının tarım kredisi ile giderilmesi prensibi kabul edilmektedir. Bu tedbirlerin verimliliğin ve üretimin arttırılmasında etkin olabilmesi için kullanılacak girdilerin fiyatlarının uygun olması ve bunların çiftçilerin alabilecekleri yerlerde ve ihtiyaç anında istenilen miktarda bulundurulması gerekir.

Kredilerin yerinde kullanılmalarını temini. Daha önce, verilen kredilerin bir kısmının yerinde kullanılmadığı ve üretimden başka maksatlar için kullanıldığı belirtilmiştir. Kredilerin kontrollü ile bu sakıncaların önlenmesi ve kredinin üretimi arttıracak şekilde kullanılması esası kabul edilmiş ve bu maksatla kontrollü Tarım Kredi Teşkilatı Kurulmuştur. Bu teşkilat Proje esasına göre verdiği kredilerin yerine sarfını temine çalışmakta ise de kontrollü kredi teşkilatı tarafından verilen kredilerin miktarı henüz çok sınırlıdır. Banka ve kooperatifler kanalıyla verilen kredilerin de yerine sarfını temin için teşkilatın teknik tarım elemanlarıca takviye edilmesi gerekmektedir.

Girdilerin (özellikle gübre, iyi tohum gibi) aynı olarak verilmesi. Bununla güdülen gaye verilen kredinin üretimde kullanılmasını sağlamaktadır. Daha önce belirtildiği gibi, bu gayenin gerçekleşmesi, bu girdilerin fiyatına ve ihtiyaç zamanında istenilen miktarda bulunmasına bağlıdır.

İşletme kredilerinin işletmenin muhtaç olduğu mevsimde verilmesi ve satış zamanında geri ödenmesi.

İşletme veya çevirme kredilerinin çiftçinin muhtaç olduğu mevsimde verilmesi, çiftçiyi sıkıntıdan kurtaracağı gibi kredinin yerine sarfına da yardım edecektir. Geri ödemenin satış zamanında yapılması da çiftçiye kolaylık sağlayacaktır.

Teminat probleminin kredilerin verimliliğini arttıracak şekilde ıslah edilmesi. Banka, yaptığı ikrazatın emniyeti için kredi açarken üreticilerden arazi ipoteği, alet, makina, hayvan ve çiftçilerin müteselsil kefaletini kabul etmektedir. Arazi ipoteğinde arazinin bankaca tesbit edilen değeri (arazi baramı) esas alındığı ve ekseriya bu değer düşük olduğu için çiftçi ihtiyaç kadar kredi alamamaktadır. Ayrıca teminat gösteremeyen fakat başarılı çiftçiler bankanın olanaklarından yeterli derecede faydalanamamaktadır. Bu madde ile bu gibi aksaklıkların giderilmesi kabul edilmiştir.

Kredi verilecek konuların, kredi ihtiyacının, kredi verilecek alanların tesbiti ve kredilerin kontrollü gibi konularda Ziraat Bankası ile Tarım Bakanlığı'nın işbirliği yapması. Bu husus Tarımsal kalkınma için çok önemlidir. Kredi verilecek konuların ve alanların ve elemanlarca kontrollü üretimin istenilen istikamete yönlendirilmesine yardım edeceği gibi üretimi de arttıracaktır.

5.2. Daha Sağlıklı Bir Kredi Politikası İçin Esaslar

Tarım kesiminde verimin ve üretimin arttırılması bu kesime yapılacak yatırımlar (sulama, makinalaşma, yapısal ıslahat ve arazi ıslahı gibi) üretimde kullanılan girdilerin (gübre, ıslah edilmiş tohum ve ilaç gibi) miktarının arttırılması ve çiftçinin teknik bilgi seviyesinin yükseltilmesine bağlıdır. Bu hususların gerçekleştirilmesinde kredi önemli bir rol almaktadır.

Kredi sorunlarının çözümü için alınması gereken ana tedbirler aşağıda kısaca açıklanmıştır.

5.2.1. Kredi Kaynaklarının Geliştirilmesi

Önceki bölümlerde incelendiği gibi tarım kesiminin kredi ihtiyacını çok büyük oranda (% 97) Ziraat Bankası karşılamaktadır. Diğer bankaların katılma payları çok düşük orandadır. Bu bakımdan kaynakların takviyesi edilince T.C. Ziraat Bankası'nın ve TKK'nin takviyesi sonra diğer bankaların katkıları düşünülmektedir.

a) Ziraat Bankasının Takviyesi

Kredi politikası, tarım politikasının bir aracı olduğuna göre, bankanın tarım sektörünün kredi ihtiyacını tam olarak karşılayacak duruma gelebilmesi için banka kaynakları devletçe, tahvil ihracıyla dış

yatırımlarla ve bütçe imkânlarından yararlanarak desteklenmelidir.

Bankanın kredi kaynaklarından bir kısmı destekleme politikası için kullanılmaktadır. Destekleme Politikasının kredi Politikasından ayrı olarak yürütülmesi veya kaynaklarının devletçe karşılanması ve birikmiş borçların ödenmesi bankanın tarımsal kredi imkânını arttıracaktır.

b) Tarım Kredi Kooperatiflerinin Geliştirilmesi

T.K.K'nın Ziraat Bankası'ndan ödünç alma görünümünden kurtulabilmek için kooperatiflerin özkaynaklarının yükselmesine yardımcı olmak gerekmektedir.

c) Ticaret Bankalarından Yararlanma

Tarım sektörünün gelişmesi ekonominin gelişmesine yardım edeceğinden, tarımsal kalkınmaya diğer bankaların katılma olanaklarının incelenmesi gerekmektedir. Bazı ülkeler bu konuda çok iyi örneklerle sahiptirler. Örneğin A.B.D.'de 10. Federal Reserve Bank bölgesinde mevcut 245 bankanın 35'i yapılan bir araştırma, bankaların büyük ölçüde tarıma finansman sağladıklarını, tarıma sağladıkları fonların, toplam ikrazatlarının 2/3'sine yaklaştığını göstermiştir. Araştırma ayrıca, tarımsal gelişmenin sağlanmasına katkı için kredi faizlerini, kredinin tam olarak kullanıldığı periyoda göre tahakkuk ettirdiklerini ve yalnız bir istisna ile bütün bankaların faiz oranları tarım kesimi için asgaride tuttuklarını ortaya koymuştur ¹. A.B.D.'de

1. R.J. Doll and E.N. Castle, "Financing Agriculture Throught Commerical Banks". Federal Reserve Bank of Kansas City. Kansas City, Missouri.

Ticari Bankaların ülke genelinde, tarım kesimini kredilendirmede önemli bir yeri vardır. Örneğin; Kamu Kuruluşları (Federal Land Bank, Production Credit Association, (PAC), Federal Intermediate Credit Bank) verilen kredinin % 24.6 sını oluştururken, Ticaret Bankaları da % 24.7 lik bir orana ulaşmaktadır. Özel kuruluşların payı, toplam kredi hacminin % 38.8'i olup, diğer kısmını ise sigorta şirketleri.

Türkiyede Ticari Bankalar tarım kesimine çok az fon sağlamaktadırlar. Daha önce açıklandığı gibi, banka ve kooperatif kredileri içerisinde, Ticari Bankaların payı % 5'i dahi bulmamaktadır. Ticari Bankaların tarım kesimine daha çok kredi tahsis etmesi sağlanabilmelidir. Bu amaçla Ticaret Bankalarından devletçe tesbit edilecek bir yüzde tarıma tahsis edebilmeli veya dolaylı olarak kredi kooperatifleri gibi kuruluşlara düşük faiz ile sağlama şekliyle uygulamaya konulmalıdır.

d) Kooperatifler İçin Banka

Kooperatiflere kredi sağlama, mevduat kabulü ve mevduatın en iyi işletilmesi için mahalli ve merkezî kooperatif bankalarına ihtiyaç vardır. Kredi kooperatiflerinin ihtiyacı olan büyük kapital de ancak merkezî bir kooperatifler bankası tarafından sağlanabilir. Kredi kooperatiflerinin gelişme gösterdiği ülkelerde, kooperatif bankaları kurulmuş ve gelişmiştir. Bazı ülkelerde Ziraat Bankası bu merkezî kooperatif bankasının yerine geçmiş bulunmaktadır. Türkiye'de de durum böyledir. Fakat Ziraat Bankaları çoğu kez devletin bankaları olduğundan, bu durumun tarım kredi

kooperatiflerini kooperatifçilik prensiplerinden uzaklaştırıp, devlet bankasının köylerdeki şubeleri haline getirmektedir. Bu nedenle TKK'nın Bölgesel ve Merkezi Kooperatifler bankaları aracılığı ile daha özerk olarak çalışabilmelerinin sağlanması en iyi çözüm yoludur. Böyle bir çözüme gitme Ziraat Bankasının yükünü hafifletip onu daha faydalı çalışmaya sevk edebileceği gibi, yapılacak mevzuat değişiklikleri ile Ticaret Bankalarının tarım sektörüne kredi sağlamalarını da mümkün kılacaktır. Kooperatifler bankasına, Ticari Bankaların plasmanlarından devletçe tesbit edilecek bir kısmı, düşük faizli kredi olarak sağlanabilmelidir. Ancak bu şekilde Ticari Bankaların tarım sektörünün gelişmesine katkısı sağlanabilir.

5.2.2. Çiftçiye Verilecek Kredilerin İşletme İhtiyacını Karşılacak Seviyeye Ulaştırılması

Çiftçiye verilen kredinin ihtiyacı karşılayacak seviyede olmasında, kredi kaynaklarının yetersizliği yanında, Ziraat Bankasınca tarımsal kredilere ayrılan plasman miktarı, kredilendirmede işletmenin tüm kredi ihtiyacı yerine karşılığını (gayrimenkul ipoteginin) esas alınması ve kredinin sosyal maksatlar içinde kullanılmasının da etkisi vardır.

Kredi ihtiyacının tesbitinde işletmenin tüm kredi ihtiyacı esas alınmadığı ve verilen kredi yetersiz olduğu için verilen kredinin büyük bir kısmı tüketimde kullanılmakta, üretimde ve dolayısıyla çiftçinin gelirinde bir artış olmadığı için çiftçi borcunu

ödeyememekte ve neticede hem tahsilat oranı düşmekte hemde tarımsal üretimde beklenen artış sağlanmamaktadır.

5.2.3. Orta ve Uzun Vadeli Kredilerle Projeli Kredilere Önem Verilmesi

Kredilendirmede orta ve uzun vadeli kredilerle projeli kredilerinin oranı arttırılmalı, kalkınma hedeflerine ulaşabilmek için bu nevi krediler Ziraat Bankası ile birlikte Tarım Orman ve Köyişleri Bakanlığı'nca hazırlanan projeler esas alınarak kredi kontrollü bir şekilde verilmeli ve bu kuruluşlar arasında sıkı bir işbirliği sağlanmalıdır.

5.2.4. Türkiye'de Tarımsal Kredinin Üretimin arttırılmasında fazla etkili olmamasının başlıca nedenleri, verilen kredinin yetersizliği, çiftçinin kültür ve teknik bilgi seviyesinin düşüklüğü, tarım yayım teşkilatı ve kredi kurumları ile çiftçi arasındaki işbirliğinin yetersizliğidir. Bu aksaklıkların giderilmesinde etkili bir sistem olan kontrollü kredi uygulamasının yaygınlaştırılıp, geliştirilmesi gerekmektedir.

5.2.5. Tarımsal Kredi Uygulamasında Tarım Bakanlığı ile Ziraat Bankası Arasında Sıkı Bir İşbirliği Sağlanması

Kontrollü krediler ve projeli kredilerde teknik eleman ihtiyacı ön planda geldiği, Ziraat

Bankasının kendi bünyesinde bu ihtiyacı karşılamaya çalışması, hem zamana ihtiyaç gösterdiği ve hem de pahalı olacağı için projelerin hazırlanması ve kontrolünde Tarım Bakanlığı elemanlarından yararlanmak çok yerinde bir uygulama olabilir.

Tarım Orman ve Köyişleri Bakanlığı il ve ilçe teşkilatlarının başlıca amaçlarından birisi tarımsal yayım hizmetleridir. Yayım hizmetlerinin tem fonksiyonlarından birisi de çiftçilere tarımsal kredilerin kârlı olarak, nasıl kullanılabileceğini öğretmektedir ¹.

Rockefeller vakfının Mersika'da yaptırdığı bir çalışma, tarımsal kredinin başarısının ve bu yolla çiftçiler tarafından modern teknolojinin benimsenmesinin esasını çiftçilerin teknik personele olan güveni ve teknik personelin sahip olduğu eğitim ve tecrübeleri ile yakın ilişkisinin oluşturduğunu ortaya koymuştur ².

Bu nedenlerle tarımsal yayım ile ilgili kuruluşlar, yani Bakanlık örgütü kredinin alınıp-kullanılması, projelendirilmesi ve teknik bilgi aktarımı ve yönlendirmeleriyle kontrolü gibi hizmetleri yerine getirebilmelidir. Ancak, bahsedilen bu konuların ayrı bir uzmanlık dalı olduğu gözden uzak tutulmayarak ilgili elemanların özel bir meslek içi eğitimine tabi tutulmaları sağlanabilmelidir. Bu görüşler paralelinde gerek Tarım Orman ve Köyişleri Bakanlığı elemanlarına gerekse Ziraat Bankasının kredi mühendislerine, Ziraat Fakültelerinin mevcut olduğu illerde yüksek lisans programları ile mesleki bilgi birikimi artırılabilmelidir.

1. Leonar F. Miller. Agricultural Credit and Finance in Africa The Rockefeller Foundation 1977, P.80
2. Ali Rıza Karacan, Technological Change and Institutional Credit. The Case of Turkey 1987, P. 158

6. ÖZET VE SONUÇ

Türkiye'de milli gelire katkısı, istindam ve ihracattaki büyük payı ile tarım, ekonomide önemli bir sekkör olma durumunu korumaktadır. Bu sekkörde tabiat ve işgücü çoğu kez yeterli seviyede bulunmakta, buna karşın diğer bir üretim faktörü olan sermaye ise tarım işletmelerinin bir çoğunda yetersiz kalmaktadır. Bu nedenle tarım sekkörünün geliştirilmesi için bu sekkördeki sermaye miktarının arttırılması gerekmekte, sermaye birikimi olanaklarının çok sınırlı olması nedeniyle de tarımsal krediler büyük önem kazanmaktadır.

Türkiye'de tarımsal üretim sürüm ve satış, tarımsal sanayi ve bunlarla ilgili her türlü girişimlere verilecek kredilerin çok büyük bir kısmının düzenlenmesi yönetilmesi dağıtımı ve bunları yapacak müesseselerin kurulması ve korunması yetkisi Ziraat Bankası'na verilmek suretiyle tarımsal kredi sistemi merkesi bir banka sistemine bağlanmıştır. Ziraat Bankası plasmanlarını uygulanmakta olan kredi politikası hedefleri doğrultusunda dağıtıma tabi tutulmaktadır. Banka doğrudan doğruya üreticiye kredi açtığı gibi, kredi kooperatifleri, satış kooperatifleri ve zirai donatım kurumu aracılığı ile de dağıtım yapmaktadır.

Ancak Ziraat Bankasının tarıma dağıttığı kredilerin yeterli olduğunu söylemek güçtür. Verilen kredi üretimi arttırıcı faaliyetler için yeterli olmamakta, daha çok üretim dışı amaçlarla kullanılabilmektedir. Kredinin yerinde kullanışı açısından büyük önem taşıyan kontrollü zirai kredi uygulaması son yıllarda diğer kredilerden daha fazla bir gelişme göstermişse de

bunun yeterli bir seviyeye ulaştığını söylemek güçtür. Kontrollü zirai kredi uygulaması daha da geliştirilmelidir.

Yapılan korrelasyon hesaplamaları sonucunda toplam kredi ile toplam tarımsal kredi arasında çok sıkı bir ilişki ($r = - 99$) bulunmuştur. Bunun nedeni daha ziyade cari fiyatlardaki artışa bağlı olarak hem toplam kredi ve hem de miktarlarının büyük ölçüde artmış görünmesidir. Nitekim kredi miktarları 1963= 100 kabul edilerek sabit fiyatlara çevrildiğinde, 1970-1982 devresinde dönem başına göre dönem sonunda cari fiyatlarla 35 misli artmış görünen tarımsal kredi miktarının sabit fiyatlarla sadece % 16 oranında arttığı dikkati çekmektedir. Aynı dönemde toplam kredilerdeki artış sabit fiyatlarla % 61 civarında bulunmuştur.

Türkiye'de bir çiftçiye kredi açılırken, çiftçide aranan nitelikler istenen güvenceler oldukça ağır, takrib edilen işlemlerde karmaşık ve uzun bulunmaktadır. Buna ilaveten, son zamanlarda tarımsal kredi faizleri % 28'lere varan ve çiftçinin katlanabileceğinden oldukça fazla olan seviyelere çıkarılmıştır. Bu yüzden son zamanlarda çiftçilerin kredi taleplerinde büyük düşmeler görülmektedir. Bunun sonucu, tarımsal kredi fonları ihtiyaca göre yetersiz kaldığı halde, diğer taraftan eldeki plasmanların dahi dağıtılmaması gibi gelişik bir durum ortaya çıkmaktadır.

Çiftçilerin kendi imkânlarıyla sermaye birikimi sağlayıp bunu tarımsal üretimi arttırıcı şekilde kullanamadıklarına göre, çiftçilerin uygun şekilde kullanımının sağlanması tarımın gelişmesi açısından muhakkak

özüme kavuşturulmalıdır. Bunun içinde halihazır tarımsal kredi fonlarının arttırılması, kredi dağıtımında aranan şartların hafifletilip faizin düşürölmesi yoluyla çiftçiler için kredi kullanımının cazif bir hale getirilmesi ayrıca verilen kredinin takibi açısından kontrollü zirai kredilere daha da ağırlık verilmesi gerekmektedir.

7. KAYNAKÇA

1. AKSÖZ, İbrahim, "Zirai Kredi" Atatürk Üniversitesi Yayınları No: 227, Atatürk Üniversitesi Basımevi, Erzurum, 1972
2. BÜLBÜL, Mehmet, "Türkiye'de Tarım Sektöründe Kredi ve Sorunları" Ziraat Ekonomisi Dergisi, Cilt 5, Sayı 14, Ankara, 1974
3. BÜLBÜL, Mehmet, "Tarımda Kredi Politikası, Sorunlar ve Öneriler", II. Türkiye İktisat Kongresi Tarım Komisyonu Tebliği, İzmir, 1981
4. BARTER, P.G.H., Agriculture and Economic Development, Agricultural Planning Course, F.A.O., Rome, 1964
5. BERBEROĞLU, Necdet, "Türkiye Tarımında Sermaye Birikimi ve Tarımsal Kredileri İlişkin Sorunlar" II. Türkiye İktisat Kongresi Tarım Komisyonu Tebliği, İzmir, 1981
6. KARACAN, Ali Rıza, "Tarımsal İşletmelerin Finansmanı", E.Ü. Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü, İzmir, 1988
7. ÇETİNKAYA, Fevzi, "1983 Yılında Tarım Kredi Kooperatifi Kredileri", T.C Ziraat Bankası Dergisi Sayı: 9, Şubat 1983
8. DİE, 1970 Genel Tarım Sayımı Sonuçları, DİE, Yayın No: 904, Ankara, 1971
9. DİE, 1980 Genel Tarım Sayımı Sonuçları, DİE Yayın No: 928, Ankara, 1981.

10. Türkiye İstatistik Yıllığı 1987, Başbakanlık
Devlet İstatistik Enstitüsü
11. Tarımsal Girdiler ve Fiyatlar Yayın No: 91, 1970-
1984 Ağustos 1984, Ankara
12. HAN, Timuçin, "Zirai Krediden Nasıl Yararlanılır",
Karıncı Dergisi, Sayı: 569, Ankara, 1984
13. DEMİRGİL, Demir, "Tarımsal Kredi Bugünkü Durumu,
Sorunları, Öneriler", II? Türkiye İktisat
Kongresi Tarım Komisyonu Tebliği, İzmir,
1981
14. HAZAR, Nurettin, "3202 Sayılı T.C. Ziraat Bankası
Kanunu", Karıncı Dergisi, Sayı: 569,
Ankara, 1984
15. KAZANCI, Sadi; ÇOKER, Fahri, "Türkiye Cumhuriyeti
Kanunları", Cilt:3 ve Cilt:7, Rüzgarlı
Matbaa, Ankara
16. KETEN, Mustafa, "Tarım İşletmelerinin Yapısı",
Yayın No: DPT-1306, SPD-225, Ankara, 1971
17. ÖNEN, Rahmi, "Teşkilatlı Tarımsal Kredinin 120
Yılı", T.C. Ziraat Bankası Dergisi-Sayı:19,
Ankara, 1983
18. TALİM, Metin, "Türkiye'de Tarımın Yapısı ve Bu
Yapının İyileştirilmesine İlişkin Görüşler",
II. Türkiye İktisat Kongresi Tarım Komisyo-
nu Tebliği, İzmir, 1981
19. TALİM, Metin, "Türkiye Tarımında Sermaye ve Kredi
Durumu", T.Z.M.B. Türkiye Tarımında Serma-
ye ve Kredi Sorunları Semineri, T.Zir.Müh.
Od. 34. Genel Kurulu, Ankara, 1965

20. T.C. Tarım Bakanlığı, Uşak İli Haşhaş Yetiştiren Tarım İşletmelerinde En Uygun Ürün Bileşimi Araştırması", Planlama Araştırma ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü, Yayın No: 55, Ankara, 1974
21. T.C. Ziraat Bankası, Zirai Krediler Müdürlüğü, Genel Mektup, No: 1581, Ankara, 1983
22. T.C. Merkez Bankası, Üç Aylık Bülten, 1983-III, T.C. Merkez Bankası Yayınları, Ankara 1984
23. T.C. Ziraat Bankası, "Yüzyıllık Teşkilatlı Zirai Kredi", Ziraat Bankası Yayınları, Ankara 1964
24. T.C. Ziraat Bankası, Kontrollü Zirai Kredi Uygulamasından 20. Yıl", T.C. Ziraat Bankası Yayınları, T.C. Ziraat Bankası Matbaası, Ankara, 1983
25. Türkiye Tarım Kredi Kooperatifleri ve Birlikleri, 1982 Çalışma Raporu, Özgün Matbaacılık, Ankara, 1983

T. C.

Yükseköğretim Kurulu
Dokümantasyon Merkez.